

AOKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2021. tél
XIV. évfolyam 4. szám

Apokrif

”

Megnyugtató, hogy
ezt az egészet egyszer elhitte valaki

”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XIV. évfolyam, 4. szám
2021. tél

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (*vers*)

Szerkesztők

Murzsa Tímea (*próza, Apokrif Online*)

Mizsur Dániel (*kritika*)

veress dani (*kép*)

Tamás Péter (*műfordítás*)

Anima Praesens

Fráter Zoltán

•

Munkatársak

Molnár A. Aliz (*tördelés, Apokrif Online*)

Tarcsay Zoltán (*címlap/design*)

Bali-Farkas Péter (*szerkesztőségi asszisztens*)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Könyvpont Nyomda Kft.

Felelős vezető: Gembela Zsolt

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottyá munkája.

Copyright © 2021 Az Apokrif 2021/4. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 8** **Mizsur Dániel**
Saturnia
- 11** **Németh Zoltán**
Montuhotepi
- 12** **Makáry Sebestyén**
Danusz
- 14** **Juhász Tibor**
Ezeket a szavakat ismered?
- 18** **Bethlenfalvy Gergely**
a csésze; a tasak
- 20** **Völgyi Anna**
szén-monoxid; terek
- 23** **Bali-Farkas Péter**
Öregnéne
- 31** **Horváth Florencia**
Legalább június lenne; Hátra egyet
- 33** **Izsó Zita**
Küüzetés; Szupermarket; Tisztasági festés
- 36** **Bezsenyi Tamás**
Hűtött múlt
- 42** **Kemény István**
Falunap; Interjúk; Gyerekkora

Látószög

- 46** *Kallanttyúk*
(Rudas Klára és veress dani beszélgetése)

Látótávolság

- 56** **Taródi Luca:** *Rajzocsigába írt állandóság*
(Makáry Sebestyén: Delta)
- 61** **Szabady Ágnes:** *A formabontó versek is építkeznek*
(Katona Ágota: Kezdetben, mégis vihar)
- 66** **Szijjártó Johanna:** *Bolyongások a líra-útvesztőben*
(Závada Péter: Gondoskodás)
- 71** **Navarrai Mészáros Márton:** *Ismerős idegenség*
(Puskás Panni: A rezervátum visszafoglalása)

Illusztrációk

A lapszám képeit **Rudas Klára** festményei közül válogattuk.

A címlapon szereplő cím nélküli akvarell 2016-ban készült (20,4 × 14,5 cm).

Mizsur Dániel

Saturnia

A vakablakos ház udvarában törhet fel a forrásvíz, mely kis
Mennyiségben emésztést, nagyban, vért serkentve, szívet javít.
Legyen agg vagy serdülő, a parcellákba folyó vízben,
Algától, fellélegzik a bőr, a kőkádakban ázva, deréktájt múlik
A zsibbadás – a vér célt talál a testben, szívet agy helyett,
A pangó a régi tudomány mértéke szerint kezd áramlani újra.

Mécseseket eresztenek a helyiek olykor a vízre, köszönetet
Mondva az isteneknek az ajándékért, a Manciano-családnak
Szintén, amiért hagyták a kénes szagú víz habgörgetegeit
Sűrű pókhálóhoz hasonlóan ereszkedni alá a vulkáni
Köveken. A mai napig hálát adnak Jupiternek, villáma nem is
Csaphatott volna kedvezőbb helyre Grossetto lankás dombjai
között.

Éjszaka a tarlót szemközt holdfény világosítja, a kőkádakban
ülve látni,
Ahogy felfedi az égtáj nélküli, hosszú serpentineket, melyek
ide vezettek
Umbria csíkos dómjai, a tufára épített, etruszk városok,
Kis-Jeruzsálem
Pitigliano, Sorano felől. Az elhagyott iránytűk a hajnali órákban
befelé
Mutatnak, ahová a mozgásra bírt keringés egyként juttatja
fiatalnak és
Öregnek Terme di Saturnia lappangó örömeit, frissítést hozva
testre, elmére.

Nyolcszáz liter zúdul alá másodpercenként, egyre csak szűkül-
ve a lassú
Oldalazásban jut a tömeg forrástól a nádasban alakuló
Albegnáig,
Melynek partján okosan települt Spa & Golf Resort hirdeti
a mesterségek
Jósolható végét. A gyenge víz gazdag szlávokat, dél-tiroliakat,
naiv briteket és
Németeket, az egykorvult birodalmak disszidenseit juttatja
előnyhöz, konok
Keletieket, kik örülnek, hogy nem minden adható el, mi kifolyik
kezeik közül.

Kelet- és Közép-Európa a forrás mögötti rétre települt,
a kiégett fűcsomókra,
Ahol a nádas véget ér, tövében szemét halmozódik. Sátoruk
előtt tüzet gyújtva
Szárítkoznak lengyelek, székelyföldiek, jómódúbb moldávok és
Dnyeper menti
Ukránok, majd szlovének. Rítusokra emlékeztető, esti táncaik
összezavarják a
A szavakat, nyelvük sokféle és egy, de nem értik meg egymást,
ha olajat kérnek
Kölcsön a szomszéd sátorból. Gázfőzőik felett babkonzerv, esti
vacsora forr.

Reggel vízcsobogás kelti zavaros álmaikból őket, záptojásszag,
mely elkerülve
A közeli Resortot, émelyít és kanyarog a völgyben megülve,
a parázsló hasábok
Hamuvá váltan tartanak, határozott céllal, a nyugatias széllel.
Sátort bontva-
Verve indulnak útnak újra meg újra bakancslistás körutazásnak
hazudva
Céltalan bolyongásaikat szerte Európában. (A szélrózsa minden
irányában
Találnak majd letelepült rokont, brit és szász vidékeken ismer-
ősöket, távolról,

Kik egykor hasonlóképp járták be Umbria és Toszkána ciprusos
tájakait.)
Vándorlásuk hazugság ugyan, de joguk van élni, és a vihar előt-
ti, széles csendben,
Örömet préselve barangolni római földön, hol bár a császár
csúfos rögeszméi,
Bevált rítusok és varázsigék, az ezüst mandulafenyők, öreg
cédrusok, sajtolt olajukkal
Még képesek távol tartani a kontinens tolakvó kísérteteit,
azokról mindig tudni,
Hol és mikor ólálkodnak éppen, hamis szavakkal, pusztítani
kész vággyakkal.

Németh Zoltán

Montuhotepi

a menekülés lábán futni el
gyorsabb mint az árnyék futása
amely némán üti a sötétet
a szenvedő éjben
ezt a feliratot viseljük
az éjszakában
a vereségét
a távoli seregek kifeszített zászlaját
és álmunkban hurcolják el a drónok
és a gyerekek hullái a vízben
vetés
és tenger hátára kifeszített
emberbőr
ezért mersz elszáradt lábbal rálépni
a vérző kis halottra
nem éhezik
a nagy óceán

A szerző a vers megírása idején a szlovákiai Kultminor ösztöndíjában részesült.

Makáry Sebestyén

Danusz

Megnyitja az arcát.
Mint egy domborzat,
körém emelkednek vonalai.
Mint egy tó, egy folyó,
ellep.

Duna. – Ez az,
amit ekkor már nem mondok ki.
Megfeledkezem róla,
hogyan a vízben vagyok.
Hogy hány sör is lehet bennem.
Hogy a lement nap utáni szürkület más,
mint a víz szürkülete.

Ahogy belemerültünk a vízbe,
elfelejtettük egymást
– most alakuló barátság –,
a beszélgetések közt beálló szünet,
mint a víz közöttünk.

Lebukok,
tempózom egyre mélyebbre.
Nekiütközöm a sóderes aljzatnak.
Lehúzom a homlokom,
az orrom,
a vállam. Felhoz
a tüdőmbe szorult levegő.

Sebeimet fogdosom, vérzem-e, két
felhígult, pirosas vízcsepp az ujjamon.
Megy akaratlanul:
merülök, feljövök, merülök –
egy egész nyár gyakorlása benne.

Aztán egyszer csak újra a parton.
Beülünk a Zoliba még néhány sörre.
Horány, sétálunk Monostorra.
Medrükből kilépett gondolataink
az éjszakába keverednek,
az utolsó kishajó visz át
a sötét víztükrön.

Juhász Tibor

Ezeket a szavakat ismered?

A koraltnak támaszkodik, jobb kezében cigaretta. Fekete kardigán, melegítónadrág. A papucs rózsaszín. Az utcát bámulja, aztán a szomszéd telken az autóroncsot, a rozsdás hordók mögött a lovakat. Romos, jut eszedbe az arcáról. Mintha az egyik szeme lejjebb csúszott volna. Az orrlyukai sem szimmetrikusak. Összevisszák a ráncai.

Elröhögi magát a férjével együtt. Arról beszélnek, hogy istállót építettek a lovaknak, de valamit elbasztak, és elvitte az egészet az eső. A házban borral, vacsorával kínálnak. Csak az italt fogadod el. Az asztalon kenyér, zsír a műanyag dobozban. Minden falon falvédő. Balra hátul sparhelt. A konyhaszekrény nagymamádét idézi. Már fűtenek, meleg van. A férj tép az egyik vekniből, beletúr a zsírba, és miközben beszél, látod az ételt a szájban. Sárgák a fogak. Mögötte a feleség, mosolyog. Fekete foltok a zsíron. Pernye, gondolod. A férj rád emeli a tekintetét, kérdez. Nem tudod, mit felelj. Már elkanyarodtak az istállótól, arról van szó, hogy miért utálja őket mindenki. Újratölti a poharakat. Fogalmad sincs, válaszolod, mire ő azt mondja, faszág. Csak van valami fogalmad arról, hogy mi köztetek a különbség.

Befejezi a vacsorát. Piros tálcát húz maga elé, cigarettahüvellyel, dohánnyal. A feleség elteszi a kenyeret, a zsírosdobozt. A férj Jakabakna felé mutat, a meddőhányó irányába. Aztán az emelkedőre, ahol pár hónappal ezelőtt interjút készítettél a kutyaviadalokról. Továbbra is az előítéletekről beszél. Többször is közbe akarsz vágni, de mindig meggondolod magad. Amikor meg kérdeznek, nem találsz a szavakat. A feleség egy sámlin a lábujjait piszkálja, úgy várja a választ. A férj megismétli a kérdést. Megpróbálsz máshogy fogalmazni. A feleség felemeli

a fejét. A férj bólint, hűmmög, aztán megszólal, cigányul. Kérdésre azt feleli, ne vedd magadra, nem sértetted meg őket. Mond még valamit, elhadarja a mondat végét. Zavartan mosolyogsz.

Míntha egyre többször váltanának cigányra. Hiába összpontosítasz, egy idő múlva már alig hallasz ismerős szavakat. Aztán hozzátesz még valamit. Kéred, fejtse ki máshogy. Megsüketültél, bámul rád meglepetten. Ideges vagy, rágyújtasz. Cigány szavakat sorol, ismered-e őket. Káromkodások, igen, ezeket érted. Kéred, beszéljenek úgy, hogy te is bele tudj szólni. Folyamatosan dohányoztok. Émelyegsz, elnyomod.

A férj ismét önt. Illetlenség visszautasítani. Lehajtod a bort. Marja a gyomrod, kicsit megkönnyebbülsz. Az egyik ló felnyerít, lebukik a nap. Szédülsz. Visszatérnek az istállóra, de már nem követed, mit mondanak. Inkább arra figyelsz, hogyan ejtik a szavakat. A feleség feláll, átmegy a belső helyiségbe, amit egy vastag takaró választ el a konyhától. Visszajön két befőttesüveggel, az egyikben barna lötty, a másik üres, az ablakpárkányra teszi őket. Mi van benne, kérdezed. Válasz helyett a sparuhelybe dobja a cigarettát. A férj megint rágyújt. Játszik az öngyújtóval, te is így teszel.

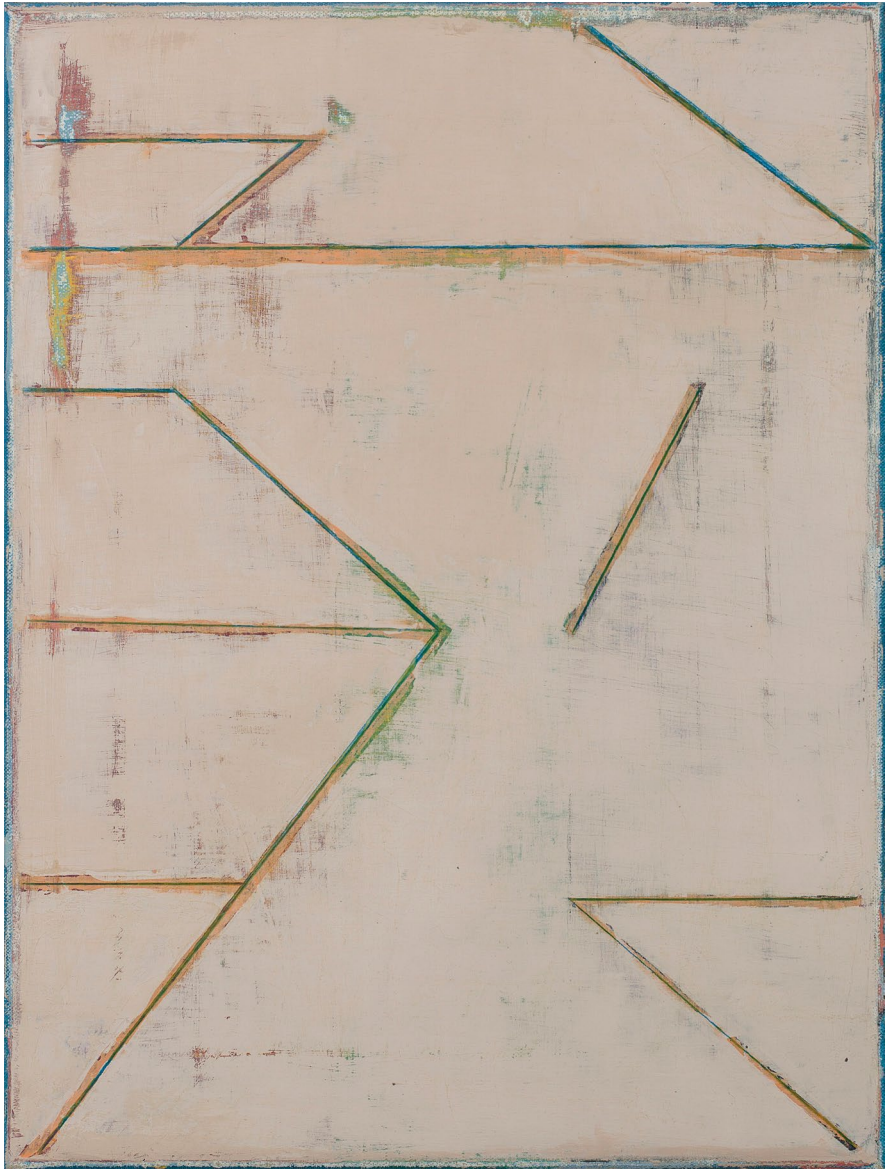
Szeretnéd, ha megint a cigányságukról beszélnének. Kutyaugatás, röhögés kintről. Összerándulnak. A feleség gyorsabb, kilép a teraszra, nézi az utcát. Senki, csak onnan, fentről, nyugtatja meg a férjet. Hátra kötjük őket, majd megmutatom mindjárt, csak ezt igyuk még meg. Mármint a lovakat kötjük meg, mondja a férj. Aztán közli, hogy Egerből van a bor. Ott dolgozik a sógora egy építkezésen. Bont még egy üveget. Most a felesége is iszik. Beszélnek. Szédülsz a melegtől, a füsttől, hányingered van. Kéred, nyissák ki az ajtót vagy az ablakot. Finom, kérdezi a férfi. Igen, hazudod. Fémes íz a szádban.

Észre sem vetted, de összekaptak valamin. Pattogó szavak, lószag. A párkányon az üres virágcserep, mellette a két befőttes-

üveg, konyhakés, pezsgőtablettás doboz. Magnézium. A nő romos arca. Megiszod a bort, rágyújtasz még egy cigarettára. Fáj a fejed. Egyszer csak a férj ököllel az asztalra üt. A hamutartó leesik, széttörik. A bakancsodon hamu, sár, csikkek. Kiissza a bort, azt mondja, kimegy, a lovak miatt. Menj velem. A feleség nem viszonozza a köszönésed, beviharzik a szobába. A férj a konyhaszekrényből elemlámpát vesz magához.

Kint hűvös van, nagyokat lélegzel. Valahol bevágnak egy kaput, nyikorgás. Kutyaugatás. Eloldja a kantárokat, cöcög, hátravezeti mindkét állatot. Kisebb kupacok a ház mögött. Az elemlámpa fénye néha végigvág rajtuk. Építési törmelékek, sóderhalom. A férj egy hosszú fémrúdhoz erősíti a kantárokat. Edénycsörömpölés, káromkodás. Na, ez már megint mi a faszomat csinál, mondja a férj. Elbúcsúztok, minden jót, rázod meg a kezét. Azt kéne, azt kéne, mondogatja kedélyesen, és hozzátesz valamit. Indulsz, összehúzd a dzsekid. Próbálsz nem rágyújtani. Kavarog a gyomrod. Harapdálod a nyelved. Egy csuklyás alak közeledik. Elmentek egymás mellett. Szerte a völgy ablakai. Temetőkertben a mécsesek.

Rudas Klára

Cím nélkül, 2016

olaj, ceruza, vászon, 30 × 40 cm

Bethlenfalvy Gergely

a csésze

elénk hozzák, és amire a szövevényes vonulások és hajbókolás helyett felfigyelünk, egy szertartás fegyelmezettsége, melynek egyszerű rendelése van. áttörni a mosás forró ködleplét, földézni a konfirmálók szerruháját, a menyasszonyi fátylat – e poros csuhákat, rajtuk a hivalkodás szennyes foltjaival. mert hiába kecsegtet az alkalom tiszta egyszerűségével, és rejti porcelán ragyogása a korábbi használatokat: amint asztalunkra kerül, fekete kútjába meredünk. a sötét lé habos kenőcse ezúttal mégsem tölt el csalódással. a káva, ez az egyre szűkülő, majd magába roskadó perem, akár a bolygórend arénája, lappangó gyújtópont körül vezeti a tekintetet. a lassan jelentkező szédületet egy gyerekrajz előkészülete, a magafeledt körözés egyaránt kiválthatja, s benne a szokott útvonalak derűjére ismerünk. az ital hűl, de a néma tartályt az idegen kezek cseremelege és a köznapi bánásmód újra és újra szelíd örömben részesítik.

a tasak

tulajdonosa érméket, belépőjegyet,
hitelkártyát rejtene bele, és igyekezete
sikerrel járhat. a plexitok felszínén,
akár az üvegen, hullámok tört taraján,
rohangál a fény. a kis szütyő, zsákocska
úgy csüng a nyakban, akár idegen szerv,
mely a hosszú nyaralás idején egyre csak
termeli a kint. nem a nyakszirtet dörzsölő
madzag, a lépések ritmusára a dús pocakot
verő, kemény hátoldal, sokkal inkább a szűk
nyílás, s benne az ujjak visszaélészerű turkálása
ejti zavarba a szemlélőt. hiába, hogy a benne
tárolt dolgok megóvására, tisztán tartására
hordja magánál – a pincér óvakodva húzza
el kezét a borralaló elől, és szalvétáért nyúl.

Völgyi Anna

szén-monoxid

a dunától nyugatra,
kerül, amibe kerül,
panorámát kölcsönöz,
hol gyöngyvirág nyílik,
felette, orgona
ágán, fehérszárnyú
gerle, és bent
árnyat gyertyafény
rajzol a padlóra

függönye harmat, zöld tea
illatú az ágynemű,
a fürdőben
szappanbuborékhab,
konyhájában latte
kókusztejjel

torkán akad mégis
a félelem,
tökéletlen égésről,
oxigénhiányról,
kormozó lángról hall
a forróvizes tartálynál:

ki is hülhetett volna
a víz, és
a katasztrófavédelem
dolgozói
távolíthatták volna el
a dugót a kádból

kinyitja az ablakot,
mandulás kekszbe harap,
hogy lélegzetét lassítsa:
szerződését végül is
nem mondták fel
fájdalommentesen,
így maradhat
még egy évet

terek

a határokat elmosta az eső,
de már felejthető, hol ráz
a villanypásztor,
a feszítőhuzal nincs szigetelve,
kiderült,
a pipacsok is mérgezőek,
a szavakat meg
elverte a jég

hiába nem illik meghívót
visszaküldeni, ha
feltétel nélkül címezték,
jószándékkal megtehető,
a pokolba vezető utat
mással
járólapozzák,
ne félj,

eltűntek a morzsák,
nem sül kenyér, senki
nem jelöli, a tereket
merre határolta
vasbetonból

a berliner maueren
megvitatható a kerítésjog,
hiába felezhetetlen
a horizont, tessék,
vegyél pirítóst, akár
három szeletet

Bali-Farkas Péter

Öregnéne

Ha nem akarsz, nem kell beszélned. A lichthofban mindenki önszántából és a saját felelősségére tartózkodik. Csak kóválygunk, mint a magányos emberek találkozásán a Csinibabában, amikor a krumpliszta-keringőre mindenki talál egy antipárt, és annak hátához simulva, üres arccal dülöngél jobbra, aztán balra. Hát a hátnak feszül egészen addig, amíg már nem is tudjuk, hol kezdődik az egyik nyomor, és hol ér véget a másik.

Alex is pont így helyezte lassan a testsúlyát egyik lábáról a másikra, üresen nézte a koszos felhőket. El akartam mellette menni, megszoktam már, hogy itt nem beszélgetünk. Nem gondoltam erről a metronómemberről, hogy ennyi mindent el akar mondani. Eleinte nagyon szűkszavú volt, de valami lassan szivárogni kezdett belőle, azán már csak mondta.

– Van egy cigid? – kérdezte.

– Van. Sodrós. Jó lesz?

– Van... sodrós... jó lesz... – ismételte magának félhangon. Elmosolyodott. – Ja, légszi – mondta, közben a szemét egy másodpercre sem vette le a felhőkről.

Jobbra, aztán balra, megint jobbra, és vissza. Néztem még pár másodpercig, ahogy billeg könnyedén és pontosan, aztán elmerültem a cigikészítésben. A második cigi után felnéztem. A könnyedségből súlyos csapódás lett. A fejét is nagy ívben billentette a végpontokon, úgy tűnt, a gerince is megglazult. A felhők mintha összekavarodtak volna a szemében. Alex a korlátnak dőlt. Utánanyúltam, megmarkoltam a kabátja ujját, és magam felé rántottam. A szemében riadtság volt, de nem olyan, mint amit egy hirtelen egyensúlyvesztés okoz. Ősi félelem volt. Állatias.

– Köszí. Tüzem van – mondta, mint aki tudja, hogy most kellemetlen helyzetet okozott, és ki akarja hozni a legjobbat a törtétekből.

– Az jó, mert az meg nekem nincs. – Volt. Egyikőnk sem tudta, hogyan tovább. Tulajdonképpen mindketten ugyanannál a piszoárnál álltunk, és nem jött egy csepp se. Megköszörülte a torkát, majd kis gondolkodás után megszólalt.

– Paolo... nem rossz – elkaptam a tekintetét, ahogy elkísérte a dohányos zacskót a kezemtől a kabátzsebemig. Valószínűleg az arcomról láthatta, hogy lefüleltem, mert úgy ciccent fel, mint aki ezzel a hanggal azt akarja mondani: *én se tudom, hogy kell itt viselkedni, csak próbálkozom*. A ciccenést egy hasonló regiszterű félmosoly követte. Rövid és tartalmatlan dialógusunk tartalmas monológba fordult.

– Alex – mondta, aztán átvette a cigit a bal kezébe, a másikat felém nyújtotta, majd mielőtt én is bemutatkozhattam volna, már kezdte is.

– Bocs, valami foszlány... Csak beúszott ide elé. Azt hittem, hajszál, de valami más volt. Nedves, hideg és édeskés szaga volt. Mintha halálközeli élményem lett volna. Most biztos nem érted, miért vagyok ilyen. Persze miért is értetlenkednél, ha azt sem tudod, milyen vagyok általában. Hát nem ilyen. Azt hiszem... Csak eszembe jutott valami.

Eszembe jutott már máskor is, teljesen véletlenül. Illetve elsőre véletlennek tűnnek az ilyesmik, aztán, ha nagyon akarod, úgyis rájössz, mi juttatta eszedbe. Legtöbbször az utcán esik meg ilyesmi, egy melletted elhaladó ismerős kabát, haj vagy a körút túloldalán a járdán sétáló alak ébreszt benned valami leírhatatlant. Leírhatatlan, mert hiány. A józan eszed, a bátorságod, a normális emberi viselkedésed, a nyugalmad és a szabadságod teljes hiánya – pár másodpercig elhallgatott. – Ezekben a pillanatokban nem tudsz mit tenni. Lefagysz, mint amikor a felsősök elé álltak a menzán, vagy mint mikor az őzike nem

hall mást, csak a dudálást, és nem lát mást, csak a közeledő reflektorokat – úgy tűnt, nagyon megtetszett neki a saját hasonlata. A korlátba markolt, majd, mintha a felhőknek mondaná, folytatta.

– Tudhattam volna már rögtön az elején. Egyedül volt, gondoltam, ő is olyan meg nem értett, mint én. *Van cigid?* – kérdezte. *Van. Sodrás. Jó lesz? Ja, tudod, mióta ilyet szívok, a lustacigitől úgy kapar a torkom.*

Őzike voltam, csak messze volt még a reflektor. Kiléptem az úttestre, és nem vettem észre, hogy alig pár perc beszélgetés után már mind a négy kecses lábammal a koraőszi aszfalton topogok.

A következő pillanatban már a konyhában ül, és az előző estéjéről mesél. *Volt ott az a srác, akiről már meséltem.* Nagyon nehezen tudom követni, mikor kiről beszél. Azt mondja, *mind-egy, lényegtelen, hagyjuk. Látom, untatlak.* Rögtön bocsánatot kérsz, odáig még el sem jut, hogy *untatlak*, te már elmondod, hogy most nagyon sok volt a stressz a munkahelyeden, meg úgy általában dekoncentrált vagy egy kicsit, *talán a front.* Mindegy, hogy mit mondasz, az a lényeg, hogy eltereld a figyelmet arról, hogy nem rá összpontosítottál az agyad minden idegsejtjével az elmúlt nettó negyvenöt másodpercben. Bármit is találsz ki, ő csak azt mondja, hogy *semmi gond, nem foglak megenni, csak mert nem figyeltél rám egy percig.* Pontosan tudod, hogy de, igenis meg fog enni. Egyszer végre befejezi, és akkor nem marad más, amit felemészthet. Gyújtotok még egy cigit, és te még talán el is hiszed, hogy ő elhiszi. Pedig legbelül mindketten tudjátok, hogy ez is egy újabb rovátka a kis táblán, ami a hálószobája sarkában lóg egy apró szekrényben. Ott sorakozik a többi őzike neve a tieddel együtt. – Megint megállt egy kicsit, és a korlátot olyan erővel kezdte markolni, hogy már fehéredtek az ujjai.

Amikor még benne vagy, a vége beláthatatlanul messze van. Annyira messze, hogy soha nem is keresed a kijáratot. Az öreg-nénéd befogadott, nincs kiút a karámból. Karám... karom... kar-ma, ezt érdemelted, ennyit érsz. Szükséged van rá, mindenről beszámolsz neki, mert semmi nem olyan jelentéktelen, hogy ne oszd meg vele. Minden részletre kíváncsi. Eleinte. Minden szőrszálad, gondosan iktatva, lepecsételve, kartotékolva és eltartalékolva arra a tökéletes időpontra, amikor sarokba tud vele szorítani.

Nem rabszolgaságról van szó, nem használ ki, nem gyötör meg, hogy aztán eldobjon és vissza se hívjon. Még csak nem is leli örömét a szenvedésedben, egyszerűen táplálkozik. Ha el-
apad a forrás, megy tovább. Ez a felismerés még szomorúbbá tesz. Az odújával együtt indul el: a kunyhója kidugja a csirkelá-
bait, és már mászik is a tűzfalon lefelé a következő házig, ahol megint befúrhatja magát két lakás közé. Itt fogad néha, de csak a tisztesség kedvéért. Általában inkább ő jön hozzád. Mert *így egyszerűbb*, mert nála *rendetlenség van*, mert *nem volt időm takarítani*, mert *te olyan könnyen megközelíthető helyen laksz*, mert *nálad jobban elférünk*, mert *magamhoz mégsem hívhatok meg ennyi embert, nem férnénk el*.

Még hogy nem fér el... amikor téridőn kívüli lény! Vagyis inkább olyan, akivel több közeg jár. Az egyik a délutáni. Minden idődet és figyelmedet rá kell szánnod, legtöbbször kettesben vagytok ilyenkor. A nappali bőrében csak csendben ül és beszél, nem hadarva, de megállás nélkül. Néha úgy tesz, mintha érdekelné, hogy te mit gondolsz valamiről. A törődés látszatát kelti, hogy elaltassa a vészérzékelésedet. Kiváló arányérzékkel elhinti azokat a kis karámokat, amikben te is mozoghatsz, idő-ről időre még kifutót is kapsz. Néha még magad is meglepődsz, hogy milyen sok mindent el tudtál mondani, és mennyire jó gondolataid vannak. Ez persze nem tart sokáig. Pontosan tudja, mikor kell visszaterelni oda, ahol jó helyen vagy, ahonnan

még nem látod elég jól a napot, ahol még mindig ő irányít. Elhinti benned az önbizalom morzsáit, de csak azért, hogy utána újra ráébresszen, mennyire nem vagy elég jó semmire, csak az ő segítségével, az ő útmutatásával. Ugyanakkor hozzád sem elég jó ez meg az. Különleges őzikéje vagy te az öregnének, nem simogathat téged akárki. Ez *egy kurva*, az meg beképzelt, hát láttad, hogy nézett rám, amaz meg úgy beszélt velem, mint valami eszelőssel. Nem tudom, milyen rosszéletű kis picsákkal akaszkodtál össze mostanában, de igazán összeszedhetnéd magad, ennél te sokkal többet érdemelsz.

Ezeket nem azért mondja, hogy megszerezzen magának. Megvannak arra is a forrásai. Igen, mert *a te vágyaidról nem beszélünk*, mert hát én mégis csak nő vagyok, nem illik a te vágyaidról beszélni. Az, hogy őt ki és hogyan és hányszor csinálta meg jól, az más, az rád tartozik. De *ugye nem baj, hogy már megint rólam van szó?*

A színjáték része az is, hogy észreveszi magát. Ilyenkor rögtön elhessegeted a kételyeit, hiszen most olyan nagy szüksége van a támogatásodra.

Beszélgettek még egy kicsit, aztán el kell mennie valahova elintézni ezt-azt, te meg nem mered megkérdezni, hogy mit is. Vagy meg kellene kérdezned? Most az lenne nagyobb baj, ha nem mondanál semmit, vagy az, ha marasztalnád? Ha menni akar, hát menjen. De menni akar? Aztán becsukod az ajtót mögötte, és csak ülsz a konyhafotelban, és ki tudja, hányadikat nyomod el a csöndben, mire rájössz, hogy holnapra beadandót kell írni, vagy fontos telefont kellene elintézned, de már késő van, és nem venné fel senki. Nem baj, majd holnap.

Holnap van, pedig még csak a nappaliig jutottál. Csöngetnek. Szia, jó, hogy jöttél, már kérdezni akartam, hogy... szóval, *ugye nem haragszol?* – hebeged neki, amikor újra megjelenik az ajtóban. Már miért haragudnék, hát kinek gondolsz te engem, nem vagyok én szörnyeteg, haha. Na, ismered Ákost?

Tudod, már meséltem róla, nem baj, hát most megismered. Imádni fogjátok egymást. Annyira okos, biztosan jól el tudtok majd beszélgetni. Alex, Ákos. Ákos, Alex. Na, ugye, most már ismeritek egymást. Figyelj, nem hoztam cigit, totál le vagyok égve. Ja ez... ez az új „báli göncöm”, tetszik? Fülbevalót is vettem hozzá, de nem találok. Hát a többiek? Nem úgy volt, hogy hétre kell jönni? Kávét van?

És csak itt kezdődik a karnevál. Minden este azt hiszed, hogy ez nem fog olyan botrányosan végződni, mint az előző, de a bomlás szép lassan bekúszik az ablakon. A kilincs kézről kézre jár. Ne, ne hamuzzatok az udvarra, légyiszi! – mondod, mert már a bulikák miatt nincs pofád felhívni a közös képviselőt, pedig ázik a fürdőszoba plafonja.

És nem is a csődület a legrosszabb, mert a maga balkáni módján még élvezetes is, hogy minden szabad sarokban van valaki, és valami olyanról beszélget, amibe most téged inkább nem avatna be. Még csak nem is az, hogy személyzetet játszol az otthonodban, hanem amikor már éppen mindenki jóllakott, kapott kávé, megdicsérte a képeket a falon, bútorokat, a lakás fekvését és megközelíthetőségét, egyszer csak rájössz, hogy megint itt van az ő éjszakai közege.

A Dionüszosz-bálvány újra bedugja nyirkos orrát a nappaliba és az öregnéne már menád, és természeténél fogva valakit éppen darabokra akar szedni. A nyelve csapkod, szöges ostor, a szemei feketék és huhogók, mint a gyöngybagolynak. Máskor viszonylag mély hangja felcsap a plafonig, majd vissza, és megint a plafonig. A csillár imbolyog, mintha még tovább repedne a gipszstukkó, amiben a lánc csatlakozik a mennyezethez. A stukkó körül sötétlila, mélybordó füstfoszlányok folydogálnak, a levegőt megtölti az édeskés szag, és ő már lángol. A bakkhánszó új báli gönce nincs többé. Viaszos bőrét vörös fátyol takarja csak, lángnyelvek úsznak a vállai körül, a térdénél kiszélesedik, és méteres sugarú körben mindenki eltávolodik

mellőle. Kézfejről valami nedves dolog csöpög. Nyál? Ondó? Viasz? Mindegy is, mert ahogy mutatóujjával döfködi Ákos te-rebélyes mellkasát, a csont roppan, a bordakosár behorpad. Vállad a lángoló mellek közé fúrod, a másik karoddal Ákost próbá-
bárod odébb tolni – pofon. Villámok szaladnak végig a meny-
nyezeten, a vendégek kiugrálnak az ablakon, le az erkélyről,
van, aki a kád lefolyóján akar eltűnni, az ügyesebbek a szozin
húzzák le magukat. Mire te felocsúdsz a történetekből, Ákos
karján már véres cafatokban lóg az inge ujja, könnyes nyál for-
mál pókhálószerű hidat a behorpadt mellkasa és az összetört
állkapcsa között. Veszi a kabátját, megköszöni a vendéglátást,
amit alig érteni, mert a fél arca hiányzik. Majd ő is, mindenki
mással együtt, el.

Hazakíséred, mert hát mégis, olyan helyen lakik, ahol nem
tanácsos egyedül sétálnia egy nőnek. Ez a lesírt sminkkel éjjel
háromkor hazaérkezés is megy a frigóba a tartós tej, a taurinos
lötty meg a parafadugós pezsgő mellé.

Újra rám nézett, miután befejezte ezt a rettenetes dicshim-
nuszt. Mélyet szívott a sűrű levegőből. Újabb rövid csönd után
megremegett, majd rekedt hangon szólalt meg újra.

– Hibás vagyok én is, csak még nem tudom, miben. Már azt
sem tudom léteznek-e az öregnéne egyáltalán. Lett volna vajon,
ha én nem vagyok őzike? Egyszer majd megértem, talán. Mind-
egy... hagyjuk... lényegtelen. – Ezeket ugyanúgy csak magá-
nak mondta, félhangon, mint a beszélgetésünk elején. – Köszí,
hogy elmondhattam. – Lepöckölte a csikket, arra fordult, ahol
az előbb majdnem leesett korlátostul, aztán levizelt a lichthof
aljára.

Én is így tettem.

Rudas Klára

Cím nélkül, 2016

olaj, ceruza, vászon, 40 × 55 cm

Horváth Florencia

Legalább június lenne

A szabadságot régen elfelejtettem. Lennének gondolataim legalább, ötletek, amiket nem tépett meg az áttelelés. Vannak-e hírhozóim? Most hajolnak össze felettem a fák, most gyakorolnak alázatot, talpam alatt lehullott leveleik. Ősz volt mindig a legnehezebb évszakom. Ilyenkor sűrűsödik a táj, ilyenkor nem tudok kilépni belőle, akárhogy szeretném. Ott keresem a vigasztalást, ahol többé nincsen hozzá elegendő egység. Próbálok megtalálni a lyukat, amin át kiléptél, amin keresztül távoztál erről a bizonytalan helyről egy könnyedebb országba. Mindig más irányba indulok el.

Egy idő után lábamhoz gyűlnek a terhek, minden emlék és minden áldozat. Nem akarom megtapadni őket, mégis óhatatlanul a levelek közé keverem bizonyos részeik. Vannak gondolataim legalább, ötletek, hogyan kellene mindezt megmenteni. Mégis a hírhozókra várok, tudásukat próbálom magamba gyűjteni. Ők látták a hihetetlen lápot, amin, ha átkel az ember, a túlvilág két végére jut. Így akarok kapcsolatot keresni a köldökszinór után közötted és közöttem, anyám.

Ha legalább június lenne, enyhülne kicsit bennem az érinteni akarás. Olyankor elég néhány napsugár, a szél, és olyankor elegendőek a hegyek, nem kell semmilyen vigasztalás. De ősszel belém költözik a vágy, és addig forgolódik, míg üvöltöni nem kezdek, hogy ne nyomjon így a hideg, hogy legyen végre egyszer körülöttem igazán és szétrombolhatatlanul nyár.

Hátra egyet

Tudod, ezek voltak okaink a távolodásra. A közöttünk kimaradt évek, a csodával határos születés, a háromszor megtekeredett köldökzsinór és az, hogy megkésve érkeztem. Valójában talán én vétettem el. Most itt állok egy olyan tükörképpel, aminek semmi köze hozzád, és néha még azt is kétségbe vonom, hogy valóban az enyém. Mégiscsak ennyi maradt és megfakult fényképek, olyan évekről, amelyekre alig emlékszem. Ki tudja, miért, nekünk ez jutott, hogy melyikünk választotta, kitalálhatatlan.

Lebegsz a vízen, én pedig most hátralépek egyet, hátha a távolság majd tanácsot ad, hátha megmutatja, mi ékelődött, évtizedekkel ezelőtt, közénk. Megvoltak az okaink, mégis furakodtunk, mint akik egyedül semmire sem képesek, látod, végül valahogy muszáj. Egyetlen félelmem kilépni ebből a nehéz, de komfortos zónából, amelyikben esténként veled beszélgetek. A tudat, hogy nem véletlenül lehet így, megrémít, közben hiteget is. Talán messzebbről könnyebben értjük egymást, mint egy generációnyi különbséggel közöttünk értettük volna azután, hogy méhedből az orvosok, egy hideg reggelen, egyszer csak kimetszettek, és még nyolc évig hiába próbálkoztunk.

A szerző a művek megírásának idején a Petőfi Irodalmi Múzeum Móricz-ösztöndíjában részesült.

Izsó Zita

Kiűzetés

Csendben haladunk.
Mögöttem jössz,
nem beszélsz magadról.
Az út túloldalán egy kisgyerek épp belekezd egy dalba,
a hangján érződik, hogy nem tudja a végét.

Én nem kérdezek,
mert arra gondolok, mi van,
ha már rég nálam vannak a titkaid,
mint a tavalyról a zsebemben maradt gesztenye,
amivel már akkor sem tudtam, mit akarok kezdeni.

Aztán leülünk egymással szemben,
és már nem ijedünk meg az olyan dolgoktól,
hogy ha képzeletben meghosszabbítanánk
a szomszéd kerítés tüskéit,
akkor pont keresztülszúrnának minket.

Mióta elindultunk, nem szólaltunk meg.
Eddig azt hittük,
semmi jelentősége
annak, hogy hallgatunk
vagy beszélünk.

De az egyik fára leszáll
egy eddig felfedezetlen madár,
és tudjuk,
hogy az a szó lesz a neve,
amit legelőször kiejtünk.

Szupermarket

Azzal vádol, hogy mindent túlreagálsz.
Veszekedés közben egy hirtelen
kézmozdulattal felborítod a sószórót,
mint a zuhanó repülő az útjába kerülő épületet,
aztán elkezded magadban túlélők után kutatni,
vajon vagy-e olyan erős, mint az anyád,
és olyan kitartó, mint a nagyanyád.
Ők mondták mindig,
hogy eltitkolni valamit a béke kedvéért olyan,
mint a gyermekmegőrzőben hagyni a vágyaink,
amíg bemegyünk arra a helyre,
ahol mindennek ára van,
és addig keressük a hűtőpultban a szívünk,
míg a hidegtől már nem érezzük a kezünk.
Csak azt felejtették el elmondani, hogy úgymint mindegy,
a végén kivezetnek titeket a végtelen hosszú sorból a kassza
előtt,
mert nem tudjátok megvárni, míg sorra kerültök,
és beleharaptok a kiflibe,
olyan hosszú ideig várjátok étlen-szomjan,
hogy végre megszánjon, és igazságot tegyen köztetek valaki.

Tisztasági festés

Amikor utoljára veszekedtetek,
már tudtad, hogy szomorú lesz a vége,
mint amikor a tévében bemondták,
hogy a saját otthonában fagyott halálra valaki.
De már felesleges arról beszélni, mindez kinek a hibája volt,
úgyis összekeverednek hiányzó részeitek,
mint a fodrászok székei alatt a vendégek levágott hajszájai.
A házatokról kell még beszélni,
a falon az elszáradt kúszónövény maradványai mutatják,
hogy korábban sok nap sütött ide.
Megnyugtató, hogy
ezt az egészszet egyszer elhitte valaki.
Felmelegíted a kávéját,
ne érezze magát kellemetlenül, amiért késik,
és közben reméled, hogy hamar itt lesz,
mert egyedül emlékezni olyan,
mint túl tiszta víz mellett élni
sokáig látod, ahogy süllyed,
amit véletlenül beleejtettél
túl sokáig gondolsz arra,
hogy talán még utána lehetne ugrani.

Bezsenyi Tamás

Hűtött múlt

„Mi a különbség édesapám és az Isten közt? A különbség jól látható: Isten mindenütt ott van, ezzel szemben édesapám is mindenütt ott van, csak itt nincs.”

Esterházy Péter: *Harmonia Caelestis*

A halálát megelőző években Apám előszeretettel támaszkodott a hűtő melletti konyhapultra otthonunkban. A teste zsírszöveit lassan felzabáló mindennapi idegességet addig abajgatta, amíg képes volt annyira felnagyítani, hogy a stressz miatt tervszerűen szűkülő gyomorszáján pusztán egyetlen örömforrás legyen képes áthatolni. Ez nem volt más, mint az a hűvös jeges tea, amit ott őrzött közvetlen közelében a hűtőszekrénynek. Ha bárki belépett volna a lakásba ezekben a pillanatokban – a vendégfogadásnak esélye sem volt, első-sorban azért, mert akkor nem is tartózkodott volna ott az én Apám, ahol a jelenlegi történet szerint –, akkor úgy vélhette volna, mintha Apám éppen a frizsiderhez simulna, noha már évtizedek óta krónikus pajzsmirigybetegségben szenvedett, emiatt pedig évszaktól függetlenül rendkívül és folyamatosan fázott. Fiatalon, századparancsnokként a nyugati háttárszáron vált egyre makacsabbá, ezért saját, külön bejáratú fájdalmát nem volt hajlandó belátni. Az általa felmagasztalt, ám tőle szociálisan mégis fényévekre járó, egyetemre kerülő előfelvételizésért volt felelős, amikor érezni kezdte a konstans didergést és hűvösödést. Sajnos azelőtt megtagadta ennek a folytonos fájdalomnak az elismerését, mielőtt időt kaphatott volna arra, hogy annak látens jellege magyarázattá olvadjon fel. Azzal fogadtatta el saját termodinamikai kiszolgáltatott-

ságát, hogy bizonyosnak vélte, hogy egy szocialista ország laktanyájában mindenkinek fáznia kell. Ráadásul úgy vélte, hogy valószínűsíthetően mindenki másnak is undort keltően sok lehet a mindennap felszolgált, de mennyiségben mégis kevés hadtápsörét, amit mértéktartóbb önkiszolgáló helyeken se mertek volna tarhonyaként eladni.

A hideg viszont minden tudatos kizárási szándéka ellenére éppen úgy feszítette szét, mint a hadseregben a közönybe pácolt bunkóság. Az érdektelenségbe tunkolt erőszakosságra megpróbált a lehető legpasszívan reagálni. A kilátástalanság érzetét nem volt hajlandó elfogadni, inkább ennek a helyzetnek minden egyes jellemzőjét ironizáló módon felsorolta: lópokróc, hideg fűtőtest, laktanyafogság és csocsó. Ezek az apróságok az ő számára inkább körbelőtték azt az önfeladást, amit soha ki nem hűlt eltökéltsége miatt nem lett volna képes megcélozni. Úgy viselkedett, mint egy lázongó gyerek a búcsúban, aki az elállított irányzékú légpuskával úgy küzd meg, hogy nem engedelmeskedik az elvárásoknak, nem vágyódik a meglövésre kijelölt ajándékok után. Nem volt hajlandó saját szemével célként befogni az önfelszámolást, inkább azért lődözött kizárólag önmaga számára hallható szavakkal, az elviselhetetlenségnek különböző jellemzőivel, hogy tudatosítsa, pusztán önkényesen ráoktrojált kényszerűségek mindezek, de semmi esetre sem részei neki mint személynek.

A rettentő méretű hűtőszekrény közvetlen közelében állva, a hideg benntartása miatt kizárólag kifejezetten rövid és gyors ajtónyitásokat engedélyezett maga számára. Láthatóan két ajtónyitás között is folyamatosan a minél hűvösebb üdítő ízére vágyódhatott, talán nem is lehetett volna elég jegesre fagyasztani az italát, miközben a korábbi évtizedekben soha nem rekedt be a torka, mondhatjuk, hogy egyszer se tudta túszul ejteni saját garatfalát. A fagyott ízzel önmaga számára talán el tudta odázni annak a kényszerű belátását, hogy az elmúlt évti-

zedekben addig próbálta a körülményeket eltökélt munkával és kitartással megváltoztatható apróságoknak láttatni, amíg szép lassan ezek a részletek, a kis nüánszok önkéntelenül rendőri vezetői beosztásának fogódzóivá váltak, amikkel képessé vált túlélni a mindenkori aznapokat.

A hűtő mellé szorulva egyre kevesebbet olvasott, már a televízióra se igen figyelt, a sűrű csatornaváltásokkal kiválasztott bűnügyi sorozatok elé se kívánczolt. Folytonosan fejben készült azokra a bármikor – és a rendőri vezetőktől ténylegesen – érkező hívásokra, amelyek végül mindennap minimum kétszámjegyű összegben ismétlődtek meg számára. Látszólag figyelmesen hallgatta a felesége meglátásait, a nő kérdéseit képes volt inkább megadóan befogadni, mintsemhogya bármiféle válaszára törekedjen. Fia beszélgetéskezdeményezéseit látszólag megértő arckifejezéssel követte, miközben saját fejébe zárva a mindig aktuális munkamegbeszéléseken tartózkodott gondolatban. Csak azon volt képes morfondírozni, vajon miként is vigye át az egyre kevésbé pislákoló szakmaiságot, a kihunyini igyekvő értelmet abba az operatív feladatkezelésbe, amiben láthatóan egyre több volt a megalkuvás, a személyközi leköteleződés és főként az intellektuális nihil.

Evés nélkül jeges teával ízesítette meg a gombfocicsapatként burjánzó étrendkiegészítő tablettáit. Egyre gyakrabban támasztotta vékonyodó, szatyorszerű bőrrel bevont karjaival a konyhapultot, míg végül szinte már öt-tíz percenként a két lépéssel odébb lévő, évek óta üres kenyértartó felett töltőre dugott szolgálati telefonját fogdosta. Újra és újra megigazította a töltő csatlakozóját, noha addig is háborítatlanul áramlott a feszültség abba és minden más szolgálati célra rendeltetett eszközébe. A folyamatos jelenlét kényszerű követelményét lassú öntudatlansággal fogadta be, a korábban idegesítő, obszúr körülményeket már nem saját képességeit korlátozó, le-

teperésre méltó nehézségeknek vélte, hanem időlegesen saját, minden mástól elzárkózó letézését az együttélésre rászoktató megnyilvánulásként fogadta el.

A hűtő mellett a megfeszített vázizomzattal állandó készültséget jelentő tevékenységet a vezetők mindig feladatokkal hálták meg, így minden áldott hajnalban, fél öt körül telefonon értekezett egyik szeretett főosztályvezetőjével a határmenti mozgásokról, majd ezt továbbjelentette. Az általa referáltatott időződő beosztott is ugyanezt tette aznap még korábban, igazából még éjjel, feltehetően négy óra előtt, hogy így válhasson igazán önkényessé, vajon melyik nap számszerűsíthető adatairól is kénytelenek ezek az elgyötört emberek információkat szerezni és adni. Sajnos tipikussá vált, hogy a hűtő melletti napközbeni várakozás során csak akkor tágult ki a pupillája, ha az általa is egyre gyakrabban elvárt szóbeli jelentések miatt hívták. Kialakult a rend, hogy egy-egy bűnügyi helyszín feldolgozását követően éjjel is felcsörögték a „jóságos Misi bácsit”, aki lassan erőre kapó hangon, félig öntudatlanul kérte meg a beszélgetőpartnerét, hogy a talpon lévők személyes hangvételi dicséretet kapjanak. Hétfégenként a vezetők és a beosztottak máskor gyakorta kisszerű problémákat avanszáltak egyedivé, így az inkompetenciától túlhevített sajátos hangsúlyozásnak köszönhetően olyan jelentési és beszámolási láncok nőttek ki a puszta földből, mintha tisztán szervezeti perverziónból létrehozhatóak lennének jellemző elbeszélések, de még inkább úgynevezett helyfoglaló érvelések.

Az évek során *Drága Édesapám* egyre inkább a hűtő mellé kényszerült, oda szűkült be egyre könnyebben felszámolható szabadsága. Régen megnyugtató magányt adtak neki a munkanapok, amikor büntetőeljárások iratait olvashatta szakszerűséggel adózva a szakmának, majd szép lassan tömeges méreteket öltve végül gépies aktaolvasássá alakult át az

a részletgazdag figyelem, ami sajnos csak potenciális és jövőbeni hibák kiszűrésére redukálódhatott a kihasználható munkaidő miatt. A hűtő melletti lét szinte már fedezékké silányult a végére, mert a szakszerűség kérlelhetetlenül feloldódott a diszkrét és diszponált működés tengermély illúziójában, mire végül kizárólag az indiszkrécio és az indiszponáltság vált meghatározóvá abban, hogy kontextust teremtsen bűnügy és bűnügy között egy folyamatosan sekélyesedő tócsában.

Rudas Klára

Cím nélkül, 2016

olaj, ceruza, vászon, 50 × 60 cm

Kemény István
(Három vers Lovag Dulcineáról)

Falunap

Itt még mindig táncolnak
a régi osztálytársaim
napszemüvegben
fürdőruhában
a tűző napon
világot látnak
ott van a fejükben
nem mentek el innen
a fejükbe jön az
amit én járok
a világ
Táncolnak az osztálytársaim
megállnának
ha az ami
hajtja őket
hagyná nekik
Aldonza te vagy az tényleg?
szidnák nekem a falut
és mindent fizetnének
De jól tetted
hogy elmentél időben!
Táncoljatok osztálytársaim
ne álljatok meg
rezegjetez és hullámozzatok!
a lábaitoknál
ugráljanak a kutyáitok
csóválják a farkat

rezegjen!
Nézzétek el nekem
hogy nem vittem többre
helyettetek
nem váltottam dimenziót
tudatmódosítókkal
nem élek
és magam képzelem
amit képzelek.

Interjúk

Interjúkat adok
és készítek
kell ezt még
a Gonosznak is
a Gonossal is
hát még a Jónak
és a Jóval
Interjúk ezreit
tízezreit
Kellenek
mert különben csönd lesz
ezt azért tudom
mert egy időben
megpróbáltam nem válaszolni
és nem kérdezni
de akkor csönd lett
és ki is derült.

Gyerekkora

Aldonza Lorenzo
a szomszéd szobában
tavaszi koraeste
Erik Satie Gnossienne No. 1-ét
gyakorolja zongorán
először végig
ötször a feléig
hatszor csak a végét
végül az egészet megint
De Lovag Dulcinea
ez már nincs!
az már nem szomszéd szoba
ez meg már az országút
üres és napégette
te pedig magadhoz beszélsz.

Rudas Klára

Kallantýú I., 2021

olaj, vászon, 80 × 60 cm

Kallantyúk

Interjú Rudas Klára képzőművésszel

VERESS DANI

Azt elfogadod, ha absztraktfestőknek nevezlek?

RUDAS KLÁRA

El, de nem hiszem, hogy nagyon releváns egy ilyen kategória.

Nem tartod fontosnak, és ezért nem is szoktál így bemutatkozni?

Magamról nem szoktam úgy beszélni, mint absztraktfestőről. De a képeimmel kapcsolatban gyakran említem, hogy absztrakt struktúrák jelennek meg rajtuk. 2014-ben végeztem a Képzőn, utána kezdtem el absztraktokat festeni. Engem már akkor sem stílusként érdekelt az absztrakció, hanem a különböző módszerei foglalkoztattak. Az, hogy mi alapján jöhetnek létre képeken a struktúrák. És hogy ezek a struktúrák milyen kapcsolatban állnak a külvilággal. Kezdetől fogva szerettem történeti példákkal foglalkozni, azokon gondolkozni. Az első kiállításom, ami a bécsi Knoll

Galériában volt 2016-ban, végül is az absztrakció különböző lehetőségeiről szólt, és néhány számomra alkalmazható módszer szerint épült fel. Ott a különböző módszerekkel festett absztraktok meg tudtak állni egymás mellett.

Ugyanakkor évek óta úgy érzem, hogy egyszerűen egy olyan ember vagyok, aki többek között képeket szokott létrehozni. Ez a tudat egyre erősebb bennem. És minél erősebb, annál inkább úgy látom, hogy számomra nem az a lényeges, hogy a művészetem besorolható legyen. De általában a kortárs művészetet tekintve is az a benyomásom, hogy az ilyen típusú kategorizálás elvesztette a régi jelentőségét, legalábbis a tétjét. Persze ettől függetlenül még érdekes kérdés, hogy hogyan absztrakt egy kép, és hogy mitől az. Számomra pedig az absztrakció kérdése leginkább ahhoz kapcsolódik, hogy egy mű hogyan vonatkozik a valóságra, milyen kapcsolatban áll vele.

Tehát a cím nélküli képek is, Magyarán az összes képed kapcsolatban áll a külvilággal. Ezek szerint jelentésük is van?

A különböző metódusok különböző direktséggel vonatkoznak a valóságra. És számomra ez jelentéssel bír. A képeket, amiket ugyanazzal a metódussal készítek el, azt hiszem, a külső szem is hasonlónak fogja látni. De a sok lehetséges metódus közül szerintem csak egy van, ami olyan struktúrákhoz vezet, ahol a formák szimbólumként jelentéssel bírnak. Például van az Erzsébetvárosban egy rombusz alaprajzú tér, a Bethlen tér, ami több szempontból fontos volt a számomra, és bevontam az alkotásba. Így vált rombusz alakja egy időre a képeim meghatározó elemévé.

Hány metódust tartasz számon?

Alapvetően kettőt és ezek alváltozatait. Meg szoktam különböztetni egyrészt olyan struktúrákat, amelyek inkább egy külső logika alapján jönnek létre, valamilyen módszerrel a külvilágból kerülnek a képbe; másrészt olyanokat, amik inkább egyfajta belső logikát követnek. Persze vannak olyan ese-

tek, amikor ezek nem válnak szét teljesen egyértelműen.

Mondok pár példát. Az első kategóriába tartoznak többek között a magyarázóábra-szerű struktúrák, amelyek a designmunkáim logikáját követik. Sokszor van, hogy egy kiállítás designjának készítése közben a kurátori koncepciót ábrákkal teszem hozzáférhetőbbé. Ilyenkor az ábra nem önálló struktúra, de nem is illusztráció, valahol a kettő között helyezkedik el. Hasonló logikát alkalmazok akkor, amikor a mindennapi helyzetekből kiindulva készítek festményt. Ezekben az esetekben sem közvetlenül jelenítem meg azt, ami foglalkoztat, de nem is vonatkoztatok el tőle teljesen. Tehát ismét csak a kettő között helyezkednek el. Emellett gyakran használok grafikonyszerű ábrákat, amiket vagy én készítek saját magam által gyűjtött adatok alapján, vagy átveszem őket tudományos ismeretterjesztő cikkekből.

A második kategóriába tartozik bármilyen metódus, ami a kép széleit és arányait veszi alapul. Ezek tulajdonképpen mind hálózatok, amelyek vagy figyelembe veszik a kép széleit, vagy kilógnak

onnan. Ilyet már rég nem hoztam létre. Úgy érzem, hogy egy-egy ilyen módszer csak egy-egy gondolatot körbejáró képsorozat erejéig érdekes. Mindig azt a metódust használom, amelyekre éppen szükségem van. Mostanában már egyértelműen másképpen készítem a képeket. Ha el akarnám helyezni őket a saját metódusaim rendszerében, akkor inkább az első nagy csoporthoz állnának közel.

A saját fogalmaid szerint mi az absztrakció ellentéte? Ezek szerint nem a figuralitás?

Akár lehet az is, vagy például híres még a narráció, de a művészettörténet során számos más dichotómiája megjelent. Az absztrakció szinte provokálja ezeket az elválasztásokat, amik kicsit olyanok, mint a fekete lyukak. Óriási a vonzóerejük. Ha egyszer megfogalmazódtak, akkor már nehéz más szempontból tekinteni egy műre. De, mint mondtam, egy ideje nem ezt tartom elsődlegesnek. Inkább fordítva történik: személyes okokból csinálok valamit, a képeket számomra nehezen érthető helyzetek megfogalmazására használom.

Majd utólag gyakran észreveszem, hogy éppen mely dichotómiák határát feszegetik ezek a munkák. Például hirtelen tudatosul bennem, hogy majdnem a figuralitás határán vagyok. Vagy felhozhatom ismét az újabb képeket, amelyeken megjelenik egy-egy tárgyyszerű valami, de nem lehet megmondani, hogy mi.

A szóban forgó tárgyyszerű elemek határozatlan körvonalakkal vagy homályosan jelennek meg a festményeken. Ha lehunyod a szemed, éles kontúrokkal látod ugyanezeket magad előtt?

A lényegükhöz tartozik, hogy a közlés határait jelölik ki. Átmeneti állapotot képviselnek. Homályos területen helyezkednek el.

Mintha a festményeknek adott címek is tükröznék ezeket a dilemmákat. A portfóliódban a munkáid többsége cím nélkül áll, viszont az újabbaknak már van címe. Ezekben többször szerepel a „tárgy”, illetve a „háttér” és néha, mégis feltűnő módon az „árnyék” szó. Elkézdted volna keresni a képeid lényegébe vágó szavakat?

Abszolút. A cím nélküli képek ab-

ban az időszakban készültek, amikor „nem nagyon tárgyyszerű dolgok” jelentek meg rajtuk. Anynyira erősen tud hatni egyetlen mondat, hogy tényleg meghatározza a jelentést. Eddig ettől idegenkedtem. Jobban szerettem inkább írni egy féloldalt a kiállításaimról, mint egyenként elnevezni a képeket.

Abban, hogy mostanában címet adok a képeknek, Tulisz Hajnalkának is szerepe van. Eleinte csak sűrűn beszélgettünk, most már közös a műtermünk. Az intermédia szakon végzett, de verseket is ír, és ezek nagyon megtetszettek. Ezt azért említem, mert Hajni egy-egy sort néha képcímként használ, és ez inspirált arra, hogy elkezdjek kísérletezni én is szövegekkel és a címadással. Most is kérdés, hogy a cím, amit adok, az a képre vagy a kép mellé mond valamit. Talán inkább mellé. Mintha a cím úgy viszonyulna a képeimhez, mint egy montázsrészlet a montázs egészéhez.

Az idén festett képek között található egy néhány tételes sorozat, aminek a Childproofing device,

illetve magyar fordításban a Kallantú címét adtad, és aminek a margójára egy tömör szöveget is írtál. Ez így szól: „A fiókjainkat lezárhatjuk gyerekzárakkal. Ha már elég ügyesek a gyerekek, hogy kinyissák a kallantúkat, akkor talán megértik a beszédet is, és nem is kellenek többet ezek a szerkezetek. A zárok nehézségi foka, alakja, működési elve sokféle, olyanok, mint a képek és a versek. Segédeszközök, hogy ne legyen baleset, amíg nem tisztáztunk valamit.” – Milyen balesetekre utalsz itt?

A sorozat azokról a képeken szereplő struktúrákról kapta a címét, amiket a gyerekek elől fiókokat elzáró különböző kallantú működési ábrái inspiráltak. Ezekre a struktúrákra is igaz, amit korábban már mondtam: ha nem is közvetlenül, de az ábrák logikáját követik. Ugyanakkor a sorozat képei mögött álló alapvető élmények olyan helyzetek, amikor a kapcsolódás, a közlés megakad vagy ellehetetlenül. Tulisz Hajnival elkezdtünk összeállítani egy gyűjteményt, ami hétköznapi tárgyakból, jelekből, kifejezésekből és helyzetekből áll, amik számunkra mind különböző módo-

Rudas Klára

Valami másnak az árnyéka, 2021
olaj, vászon, 40 × 30 cm

kon jelölnek meg egy-egy helyzetet. Néha hatalmi helyzeteket jelölnek, néha időbeli elcsúszásokat, amelyek valamilyen módon ellehetetlenítik vagy torzítják a közlést. Olyan helyzeteket eredményeznek, amelyekben a beszéd annyira elformátlanodik, hogy közel kerül a halandzsához.

Mindenképpen szeretnék kérdezni a színeidről. Amikor nekifogsz a festésnek, akkor már egyszerre látod magad előtt a színeket vagy esetleg van egy első, egy vezérszín, amihez választod aztán a többit? Teljesen intuitív módon bánsz a színekkel, vagy esetleg támaszkodsz valamilyen szintani elméletre?

Ebben a tekintetben nincs konkrét módszerem. Tanultam színtant, de ezeket az elméleteket nem gondolom végig festés közben. Azt hiszem, tapasztalatból, konkrét, a valóságban, fotókon vagy más képeken megjelenő színekből indulok ki. Általánosságban talán azt az egyet lehet megfogalmazni, hogy sok-sok színréteggel dolgozom nemcsak a vásznon, hanem a fizikai tekintetben nagyon másképpen reagáló

papíron is. Egyébként sok ötletem van, amiket eredetileg külön képekre szánok, de aztán egymás tetejére kerülnek. Szívesen kísérletezem a rétegek visszacsiszolásával vagy – a papíron – a leradírozásukkal.

Mikor nyúlsz a csiszolópapírhoz és a radírhoz?

Szinte mindig kezelem valamilyen utólagosan a rétegeket, de csak ritkán látványosan. A régi sorozatok készítése idején megszokott volt, hogy teljesen megszáradt, vastag rétegeket visszacsiszoljak.

És miért? Haragszol a kirívó színekre, és finomítanál rajtuk?

Nem. Az igaz, hogy nem jellemzők a harsány színek, de nem is kerülöm ezeket tudatosan, néha meg is jelennek a képeken. Festés közben az előtűnés pillanata fontos számomra, és talán ez a kérdéssel szintén összefüggésben áll. Azért, mert pont az a pillanat nagyon érdekes, amikor egy struktúra picit megjelenik, majd az is, amikor egy picit vissza van szedve, aztán megint erősödik, és megint visszasedem, és így to-

vább. Az, ahogyan ezt a kép létrehozása során csinálom, az bele is épül, vibrálni kezd.

Ahogy beszélsz róla, nekem az a benyomásom, hogy játszol a rétegekkel. Ez a játékoság épül bele a képbe? Vagy valami más? Esetleg valamiféle ritmus?

Az biztos, hogy jó a képekben, hogy a valós élethez képest könnyen és – ez pedig talán még fontosabb – a legtöbb esetben kockázat nélkül lehet javítani rajtuk. A régebbi képeimnél szinte mindig azért is nyúltam hozzá a rétegekhez, hogy javítsak. Most pedig már szándékosan, a változtatás kedvéért. Ezek a tárgyak éppen egy-egy közlési határon állnak, és úgy érzem, hogy a változtatás hozzáad a jelentéshez.

Nézzünk egy konkrét példát! Amikor a címlapra kiválasztott festményt készítetted, hogyan nyúltál az eredetileg felvitt rétegekhez, és mi változott ezáltal?

Ez egy akvarell papíron, amit éppen akkor festettem, amikor a kislányommal voltam terhes, és nem nyúlhattam olajfestékhez. A papírt nem lehet annyira nyúz-

ni, mint a vásznat. Inkább hozzá lehet adogatni, építeni lehet, vagy csak finoman visszavenni, különben tönkremegy. Ebben az esetben felváltva vittem fel határozottabb rétegeket, és itattam le azokat. A végén pedig bevontam egy réteg fehérrel, amit szintén leittam.

A festés mellett évek óta a Kassák Múzeumnak dolgozol, kiállításdesignokat készítesz. Mit jelent számodra a klasszikus avantgárd? Inspirációt? Vagy egy hagyományt, amit folytatni kell?

Éppen mostanában gondolkodtam sokat azon, hogy személyesen miért olyan fontos. Folytatni, azt hiszem, nem lehet. De ez nem is volt szándékom sose.

Talán a Képzőtől érdemes indítani a részletesebb választ. Sokat tanultunk az együttműködésen alapuló és a társadalmi művészetről. Közben, az egyetemi évek alatt dolgoztam egy civil szervezetnél, a Bagázsnál, és nyilvánvalóan felmerült az a kérdés, hogy miként kapcsolódhat a kettő. Abban reménykedtem, hogy a korai avantgárdban találok lehetséges válaszokat arra, hogy a formai kísérletezés

milyen módokon utalhat a szociálisra. Egyre érdekesebbek voltak a nagy avantgárd művészek, aztán rájöttem, hogy a kevésbé híres társaik még érdekesebbek. Végül oda lyukadtam ki, hogy bár azért fogtam bele az avantgárd tanulmányozásába, hátha a segítségével megérthetek valamit a saját tevékenységeimből, ez nem lehetséges. A korabeli szövegek, művészeti viták és művek annyira régen és máshol keletkeztek, hogy lehetlenség bármit is direkt módon átvenni vagy magamra vonatkoztatni mindabból.

Mégis, az általuk használt nyelvezet sokszor varázslatosnak tűnt a számomra. El is kezdtem magam otthonosan érezni a vizuális világukban és az azt körülvevő, sokszor szinte költői szövegekben. Leginkább azok a művészek fognak meg, akik funkcionális programot követnek – tehát erősen vonatkozik a művészetük a külvilágra, társadalmi célokat fogalmazzak meg, ráadásul az ebből következő esztétika leegyszerűsítő –, mégis érzelmesnek tűnnek számomra. Tisztában vagyok velem, hogy ezt csak én látom így a saját kortárs szemüvegemen

keresztül. Fogalmam sincs, hogy például Popova valójában mit gondolt vagy érzett akkor, amikor geometrikus formák megrajzolása után kiegészítette a képet egy gyönyörű árnyékkal. De az ott számomra nagyon is érzelmesnek hat. Azt hiszem, ez a művészi működésmód érintett meg igazán, mert az eredmény az érzelmek lehorgonyozása valami konkrétban, keményben, valami tudományosban. Ismét csak éppen néhány napja jöttem rá, hogy ez egy gyerekkori tapasztalat az életemben, mert egy olyan családból jövök, ahol a tudomány eszköznek tűnik az érzelmek lekötésére. A valós életben több-kevesebb sikerrel, persze.

Popovát hoztad fel példaként, de talán Kassák Lajost ismered a legjobban a korai avantgárdból. Kassák korszakos, viszont – hogy is fogalmazzak – háklis ember volt. Dolgoznál vele?

Valószínűleg nagyon összevesznénk, azonban ez biztosan tanulságos lenne. Úgyhogy inkább csak azt mondom, hogy egy időutazást nem utasítanék vissza. De csak akkor, ha vissza is jöhetnek.

Az írásban továbbgondolt beszélgetésre az újlipótvárosi Kino kávézójában, 2021 novemberében került sor. Rudas Klára újabb munkái

2022. február közepéig láthatók az Esterházy Művészeti Díj jelöltjeinek tárlatán, a budapesti Ludwig Múzeumban.

Rudas Klára

Cím nélkül, 2018

vízfesték, ceruza, papír, 48 × 36 cm

Rajzocsigába írt állandóság

Makáry Sebestyén, Delta, Budapest, FISZ, 2021

Makáry Sebestyén Delta című debütáló kötete a FISZ-könyvek sorozatban jelent meg 2021-ben. A kötet fülszövegét író Györffy Ákos poétikáját – különösen Haza című kötetét – elődjeként és fontos ihletőjeként is említhetjük a kötetnek. A szerzővel készített egyik interjúban¹ Sebald és Mészöly hatását, főként utóbbi Pontos történetek útközben című művét emeli ki, melynek tartalma magában a „látványban” ölt testet, maga az elbeszélő kiléte és személye nem fontos. Az útközben látott tárgyak, események és emberek viszont annál inkább.

Makáry kötetében a leírások lírai művekben és prózaversekben valósulnak meg, melyek a nouveau roman prózai stílusához képest személyesebbek. Ugyanakkor a biopoétikai komponens és a földrajzi, történelmi tényleírások, evolúciós változásokat rögzí-

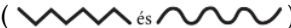
tő részek, valamint a személyesebb, a szubjektum családi motívumait, felfedezéseit ábrázoló versciklusok és -részletek váltakozásai egy időben és térben is átfogóbb közös emlékezetből merítkező, enyhén enciklopédikus tájleírást hoznak létre.

A hangsúlyosan referenciális olvasatot előtérbe helyező szövegtípusok, mint például a naplóbejegyzések, személyes feljegyzéseknek (tűnő?) szövegek, felvetnek egy fontos kérdést, főleg, ha líra-kötetben olvassuk azokat. Mégpedig azt, hogy verseskötetben miként képesek helytállni és gazdagítani a kötet poétikai világát.

A kötet öt ciklusból áll; az első címét egy hullám- és egy cikkcakkvonal jelöli, melyek a hegyek és a víz hullámzásához hasonlatosak. A ciklus hosszú versét gyakorlatilag a kötet ars poeticájaként is lehet olvasni, meghatározza a kötet

---

1 <https://litera.hu/magazin/interju/makary-sebestyen-megkerdezte-hogy-miert-nem-az-a-kotet-cime-hogy-sebi-naploja.html>, letöltés ideje: 2021.10.18.

uralkodó hangnemét, valamint az alapvető témákat, idő- és térviszonyokat, melyek a könyv egészében rendre visszaköszönnek: „A rajzoscsiga hullámvonalaira éreztem rá, amikor / kisserác koromban megformáltam / halrajzomat. / A legszebb vonalaim mindig is / hullám- és cikkcakkvonalak voltak. / Nehéz lenne bármit rajzolni nélkülük. / Legfeljebb, ha nincsenek kontúrok. De ahol vannak, / azok is örökké a vízhez, halakhoz / és a kis rajzoscsigához kötődnek. Ahogy az írás is. A születő szövegben / a folyó, a tó, a tenger hullámlása.”
 (és) A kötet legnagyobb részét *A folytonosság versei* című ciklus teszi ki, mely rövidebb, líraibb hangvételű versekből áll össze. Ezt követi *A Börzsöny szerzetesei*, *A Szamos felső folyásánál* és az *Egy zárandoké* című ciklusok, melyek fokozatosan egyre hosszabb, prózaibb részleteket tartalmaznak, ez utóbbiak felelnek meg leginkább a kritika elején kiemelt naplóbejegyzések formájának.

A kötet világában apránként járhatjuk be a Dunakanyar árkait, bokrait, a Visegrádi-hegységet,

a Börzsönyt, a Naszályt, a fatelepet, patakokat és magát a Dunát, amely már az ősidők óta folyik medrében. A szubjektum megfigyelői pozícióból rögzíti, „gyűjti össze” az általa megfigyelt, átélt eseményeket, melyeket az idő múlásának ciklikusságához – tárgyi formájában egy rajzoscsiga felépítéséhez – tesz hasonlatossá. Ez az időkonceptió engedi meg, hogy nemcsak egy kötetben, de egyes verseken belül is akár több százézer évet ugorhasson a leírás, az ősi Dunától kezdve, nyelvemlékeink rögzítésén keresztül egészen Kolozsvárig.

A szövegek nagy része megszokott mozdulatainkból, a felfedezés és a munka (jelen esetben a favágás) folyamatából épülnek fel. Ezek fizikai és mentális folytonossága adja a szubjektum mindennapjainak időtlenség-érzetét, melyet a természet apró rezdülései, a múlt olyan részletei, mint nyelvemlékeink, a történelmi nevek és a természet állandó mozgása tesznek átjárhatóvá. Az élet megszokott mozdulatai és folyamatai ismétlődnek újra és újra, a favágás monotonitása, túrázás és biciklizés a természetben.

Egyedül a megfeszült figyelem az, ami részleteiben képes láttatni ezeket a komponenseket, melyek mindig új mintázatban jelennek meg a szubjektum előtt: „A bükkábrányi mocsárciprus-erdőt nézve / az emberélet útja mikroszkopikussá válik, / és a tervek, ahogy az emberi kéz / egy hétmillió éves fatörzset érint, / elemeikre hullanak. / A magukba omló fatörzsekből felszálló por, ciprus- és mocsárszag / egymásban ismétlődő gyűrűkként terjed, / ami még a Pannon-tenger hullámzása, / de már a lombkoronaként szétágazó élet / mosódik el benne”. (és) Mintha a szubjektum mindig ugyanúgy nézne a dolgokra, melyekben minden alkalommal mégis mást láthat, tapasztalhat, és mivel ő is egyenlő részeként jelenik meg ennek a világnak, önmagát is apránként, falevelenként, térdkalácsonként, vadvirágokként rakosgatja össze, hogy aztán mindig valami másra terelődjön a figyelem, más részét ismerje meg ennek a gyökérzetként tekerdő kusza létnek. Ezáltal a természet is képessé válik önmagát alakítani, minek eredménye-

képp létrejön a kötet naturájának felszabadulása mint a kötet alakulása szempontjából az egyik legmeghatározóbb komponens.

Fontosak a képek mint változatlan vizuális elemei a kötetnek, ahogyan egy kép, festmény már előre megalkotott részei beleíródnak a versekbe, így a dolgok megnevezése és az egyes részek kiemelésének sorrendje és miértje válik fontossá. Ilyen a kötet elején megjelenő, a lírai beszélő apja által készített Leonardo-másolat vagy *A fügefánál* című versben taglalt Siedman-festmény, a *Saint Sebastien*. Ehhez az igényhez sorolnám a kötet egy másik fontos jellemzőjét, mégpedig az enciklopédikus felsorolásokat, vadvirágok, kőzetek, növények, történelmi szereplők és helyszínek neveit. Mintha a szerző ezekkel a megnevezésekkel akarná a táj minden jellegzetességét életre hívni, és belesűríteni a kötetbe. Ez a gesztus azért is fontos, mert kizökönt a személyesebb hangvételű részekből, és kijelöli a fikcionalitás kereteit. Képletesen is visszaadja a megnevezett tárgyakat a „közösbe”: „Naszály, köszönöm neked, / hogy amikor szóltam, nézz le ránk,

/ lenéztél, amikor közeledtünk hozzád, / közeledtél, amikor tisztásodra értünk, / tisztást adtál, amikor lábunk elé / vitéz- és bíbor kosbort, / madársisak orchideát, gyöngyvirágot, olocsáncsillaghúrt, / zsályát, pacsirtafüvet, ezerjófüvet, csabaíre vérfüvet, / kapotnyakot, árvalányhajat, farkas kutyatejet, pimpót, / gémorrt, gólyaorrt, kakukkfüvet, szamócat, kontyvirágot, szegfűt és erdei gyöngykölest terítettél” (Naszály, köszönöm neked).

Az említett elemi kapocs az emberek, az állatok és a természeti képződmények között egymás után, egyre összetettebb módon villan fel sorban minden kötetvilágba illeszthető elem, a szubjektum megfigyelései és érzései alapján. A kötet első felében, főleg A folytonosság versei ciklusban, nagyobb szerepet kap a tagoltság és az említett biopoétikai hatás, viszont a szubjektum, megfigyelői pozíciójából adódóan, sosem mosódik el teljesen. A kötet második szakaszában a lírai beszélő még hangsúlyosabban gyújtópontja a vázolt tapasztalatoknak, így a szubjektum perspektívája alapvetően stabil, vi-

szont egyértelmű utalást kapunk arról, hogy tagjai eggyé váltak, sőt talán soha nem is voltak elkülönülő részei a természetnek. Ezáltal pedig a natura körforgásában már eleve benne lévő pozíciót foglal el: „Mi választja ki a bozótba nyíló ösvényt, / ami pár lépés után / a fák közé vezet? / Mint a vadak csapásai.

/ Mi választja az egyiket, / hogy egyetlen legyen, és mint egyetlen, / körülvegye az erdő, / leválassza mindentről, / és ahogy elindulsz befelé, / az ösvénybe is belekússzon / az ornyeregig.” (Az ösvény)

Győrffy Ákos azt írja a bevezetőben, hogy gyermekbetegségek nélküli kötetről beszélhetünk, amivel többé-kevésbé egyet is értek, ugyanakkor a kötetre jellemző rögzítettséggel való versalkotást néhol erőtlennek érzem, mintha egy filmet csak a táj kedvéért néznénk. Példaként említeném a Bicska és A csomó megkötése című verseket, melyek a kötet egész létérzetéhez hozzátesznek valamit,

önmagukban viszont kissé automatikusnak hatnak, és nem érzek bennük más intenciót a láttatás érzékletességén kívül. Hasonló érzésem volt néhány későbbi, prózaverses szövegrészletnél, például *A Szamos felső folyásánál* című ciklus egyes szakaszainál.

A könyv második részétől ábrák és a szerző által készített képek találhatóak a szövegekben, melyeket szintén kevésbé érzek indokoltnak vagy sikerültnek. A képek néhol reflektálatlanul bontják meg a szövegeket, nem tesznek hozzá a jelentés egészéhez vagy a kötet esztétikájához, habár ez utóbbi talán eleve nem is volt cél.

A kötet első felét kiforrottabbnak érzem, számos erős, izgalmas vers található benne, a legjobban sikerültekhez sorolnám a már említett nyitóverset, *Az erdei házánál*, a *Vonulás és Áradás* című verseket, valamint a kötet *Egy zarándoké* című zárórészét. A kötet második részében személyes hangú lejegyzéseket találhatunk egy Kolozsváron eltöltött egyetemi szemeszterről, a könyvtárról, a történelemtől és persze a természetéről, mely itt is ugyanúgy része a szubjektum mindennapjainak.

Ezek a fejezetek szerintem a már említett utolsó fejezetben „koncentrálódnak”, mely egy görögországi látogatásról szól. Ezekben a részekben még nagyobb szerepet kap a kívülállóság, míg a kötet első felében ez a természet-kultúra párhuzamban fedezhető fel, a második részben már az országok, nyelvek közötti különbségekre, átjárhatóságokra terelődik a hangsúly, és valami olyan Bábel előtti mitikus isteni nyelvre, mely beleillik a kötetvilágban észlelhető mitologikus érzetbe: „Nem is tudom, milyen nyelven beszélünk, utóbb kezdem azt / hinni, görögül. Látom magam előtt a kanyargó szavakat. Nem beszélek görögül, angolul se, leszokni az öröm túlzott szeretetéről, mondja / később, hogy az isteni öröm eltöltsön.” (*Egy zarándoké*) Végül az utolsó sorokban ismét feltűnik a csigaház, a farönk, tehát azok a jelképesült dolgok, melyek ismerőssé és lényegileg változatlaná, ezáltal bejárhatóvá teszik a helyszíneket, koroktól függetlenül.

Makáry Sebestyén *Delta* című kötete izgalmas kísérlet a történelmi/ökológiai költészet újra-gondolására. Kiforrott hangon jár

be tájakat térben, ugyanúgy, mint időben, és habár néhol a szövegek kissé esetlegesnek tűnnek, összességében szellemesen megírt, pontos megfigyeléseket újszerűen bemutató kötetéről beszélhetünk,

mely arról a fajta fiatalfelnőtt-korról és szabadság állapotról szól, melyet mindenki magáénak akarhat, és amelynek megélése egy átlagos emberélet során csak bizonyos időszakokban lehetséges.

Taródi Luca

A formabontó versek is építkeznek

Katona Ágota, Kezdetben, mégis vihar, Budapest, FISZ, 2021

Katona Ágota első kötete nagy merítés. Nemcsak horizontálisan, hanem vertikálisan is. Szövegeinek széles kulturális bázisa mögött impressziókra és összefüggésekre egyaránt érzékeny megfigyelő, egyszersmind komplexitásban, sőt kompozícióban gondolkozó szerző képe rajzolódik ki. A kirajzolódás, a képi megjelenítés a kötet esetében a szó konkrétabb értelmében is megtörténik: a versek csoportjait, némi óvatossággal élve, ciklusait, Katona saját készítésű, szimbólumokat sűrítő, szürke árnyalatossá kollázsai tagolják. A kötet bravúros címválasztása

nemcsak hogy megmozgat olyan asszociációkat, jelentéstartományokat, melyeket a versek később kibontanak, átvilágítanak, hanem teret enged a lehetséges szerzői szándék, az írói gesztusok különféle értelmezéseinek is. A kritika is e szavak mentén rendezi el a gyakran meghökkentően, formabontóan felépülő (vagy épp emiatt inkább elemeire bomló, bontható) szövegek tematikai egységeit és legszembevetőbb vonásait.

Ez a fajta széttagolás amennyire önkényes, annyira kézenfekvő is, hiszen ahogy a különféle jelentésrétegek, felvillantott kul-

turális horizontok és témák sem alkotnak egységes világot, úgy a cím, sőt gyakran a szövegek szavai, szerkezetei is ellenállnak a koherenciára törekvő értelmezésnek; szintaktikailag, szemantikailag egyaránt szinte összefüggéstelenül követik egymást. Felvillan ugyan az összefüggések lehetősége, ám végül az egymást követő nyelvtani szerkezetek, váratlan képek, jelenetek ezt gyakran csak igen minimálisan támogatják. Ez a széttartás alapvető, meghatározó tapasztalata a versek befogadásának.

Kezdetben. Talán túlzó egyszerűsítésnek tűnik az időhatározót a szerző debütálására és az esetleges folytatás kilátásba helyezésére is vonatkoztatni. Néhol azonban maguk a szövegek is teret biztosítanak az efféle gondolatoknak. A tanulás, az irányvétel kijelentése, kifejtetté tétele szinte programadóvá emeli a (nyelvi kérdést metareflexív módon egyébként is tematizáló) szöveghelyek némelyikét. Katona kezdeti szókimondásától az sem áll távol, hogy nyíltan felhívja a figyelmet a törekvésre, ennek a gyakran valóban eltalált, velőig hatoló, szinte bon-

coló gesztusnak a célbavételére, alkalmazására. A hűvös, anatómiai pontosság jellemzően szikár és tárgyilagos stílussal társul. Az emberi lét biológiai alapjai, a szellemi lény e mindenkori kiindulópontja a versek visszatérő motívuma. A radikális lebontás, az alapokhoz való visszatérés azonban gyakran már riasztóan elidegenítő módon nélkülözi az érzelmi összetettséget, vagy legalábbis annak nyelvi kifejezését.

Az alapok megbolygatása, az élveboncolás művelete elől nem térhet ki a szövegekben nagy hangsúlyt kapó környezet, valamint annak viszonylagos, megkérdőjelezhető stabilitása sem. Feloldják a határokat Katona azon szereplői is, akik kultúrájuk, környezetük által erősen meghatározott, szinte transzparens alakokként jelennek meg (ld. az Azúr-parti város férfi lakójával való aktus). Hasonlóképpen a város szövege is élő organizmusként jelenik meg: „A nyughatatlanok sok útvonalon / járnak egyszerre, megbontják / a város szövetét.” (Nagy ív)

A versek világa a lét kezdetének, alapjainak tradicionális, kulturális hátterét is mozgósítja.

Az antikvitás mint kikerülhetetlen civilizációs bázis feltűnik ősi áldozatbemutatásban, kultikus helyekben, istenségek (korszerűvé, rendkívül modernné avanzsálódó) nemtelen androgünök, mitológiai szereplők megjelenítésében, utalások egész sorában. Noha a görögök számára a khaosz, az őszúrza-var volt a *kezdet*, az előkészített drasztikus folytatás (*mégis vihar*) ellenfényében az emberiség és a kultúra hajnala nosztalgikus dicsfényben tűnik fel.

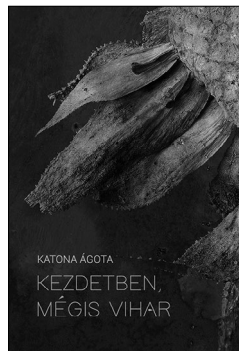
A biblikus motívumok, a Mária-hit, a keleti ikonográfia összetett képei, a keresztény hagyomány „eszköztára” egyaránt visszaköszön a versekben. Ez a fajta tisztelgés a nagy hatású valóságosság előtt, valamint annak nem kevésbé megjelenő kritikai hangjai megengedik a felvetést, hogy a címadás mögött az olvasó már kihallja a keresztény világ (és sok szempontból az európai kultúra) egyik alapszövegének hangjait is: „*Kezdetben vala az ige...*”

Mégis. A stabil alapok megvannak, ezeket lehet, kell, és szinte elkerülhetetlen megingatni. Katona meg is teszi, mind a nyelvi formákkal, mind a zavarba ejtő

képekkel való kísérletezéssel. Ugyan nem kitüntetett helyen, a kötet legvégén megjeleníti a torzítva felhasznált idézetek és irodalmi utalások forrásait is, bár azok szövegeken belüli lelőhelyét már nem jelöli ki. Jelzőtáblákat ad, melyek végső soron nem mutatnak semerre. Útmutatást, útvonalak nélkül.

Nem ez az egyetlen pont, ahol a szövegkoherenciát és az értelmezést segítő konvenciókkal megy szembe az alkotó. Radikális módon teszi ezt a lábjegyzetelt versek esetében: ahelyett, hogy a számozott, látszólag a szöveghez szervesen kapcsolódó szavak, szövegrészletek, gyakran teljes mondatok valamiféle magyarázatot adnának az adott pontokhoz, azok jelentését még jobban elhomályosítják. Akár kiegészítésként, akár behelyettesítve olvassa őket össze a befogadó, a szöveg mégis széttartó és zavarba ejtő marad.

Széttartó a helyenként feltűnő nominalitásából kifolyólag is. Egy-

résről kézenfekvő az igék néhol kifejezetten szembetűnő hiányát az állóképszerűséggel összefüggésbe hozni. Ezek a képek azonban a leggyakrabban nem állnak össze egy filmszalaggá, új és új jelentéstartományokat aktiválnak, a köztük lévő kapcsolat felfejtését a kapcsolóelemek megléte sem segíti. Ez a tapasztalat Katona szövegeiben még radikálisabban fokozódik az ábrázolás, a közvetlen jelentés teljes elengedésével. „Mintha egy erdő. [...] Erdő, de mintha.” (Növénytársulás) Ilyen sorok fényében szinte programadóknak és igazoltnak tűnik a gondolat, miszerint valóban „elkopnak a tiszta kapcsolódást kifejező szavak” (Nagy ív). És még gyakrabban a cselekvést megjelenítő szavak is. A szövegek tematikájába helyezkedve, a testi tapasztalatok, a test és a történések uralásának kérdései által ez a nyelvi jelenség is távolabbra mutató az állóképszerű helyzetnél, összefüggésbe hozható cselekvésképtelenséggel, tehetetlenséggel, akár kívülálló, megfigyelő pozícióval is. A lírai szubjektum szinte feloldódik környezetében, holott erőteljesen tematizálja a kiszolgáltatottságból

való kitörés lehetőségét, a hatalom és a lázadás kérdését is.

Vihar. A test tematikája sokrétű, tágas horizontokat nyit a szövegekben. A fizikai és szellemi létezés nagy múltra visszatekintő feszültsége szinte elkerülhetetlen módon jelentkezik itt is. A szerző több ponton látszik állást foglalni a transzcendenssel, pontosabban annak kulturális keretével szembeni lázadás mellett: „A kiomló belekben van a legtöbb Isten.” (Az ütések latinja) Furcsa módon a vallással szembeni lázadás idézi fel a kiomló belsőségek képét mint a tömjénfüstös magasztosság totális tagadásaként a visszataszító, az alantas megtestesítőjét. Mégis, az ókori kultúrák, a túlvilági képzetek hajnalának korábban már megmozgatott jelentésmezijén ott találjuk az ókori Egyiptom politeizmusát, kanópuszedényeivel, melyekben a belsőségeket valóban istenségek oltalmába ajánlották.

A lázadás elsősorban nem a túlvilági létezőknek, hanem azok evilági reprezentációjának, a bálványimádásnak és a gyakorlatok való élettől, vitalitástól való elszakíttóságának, kiüresedésének,

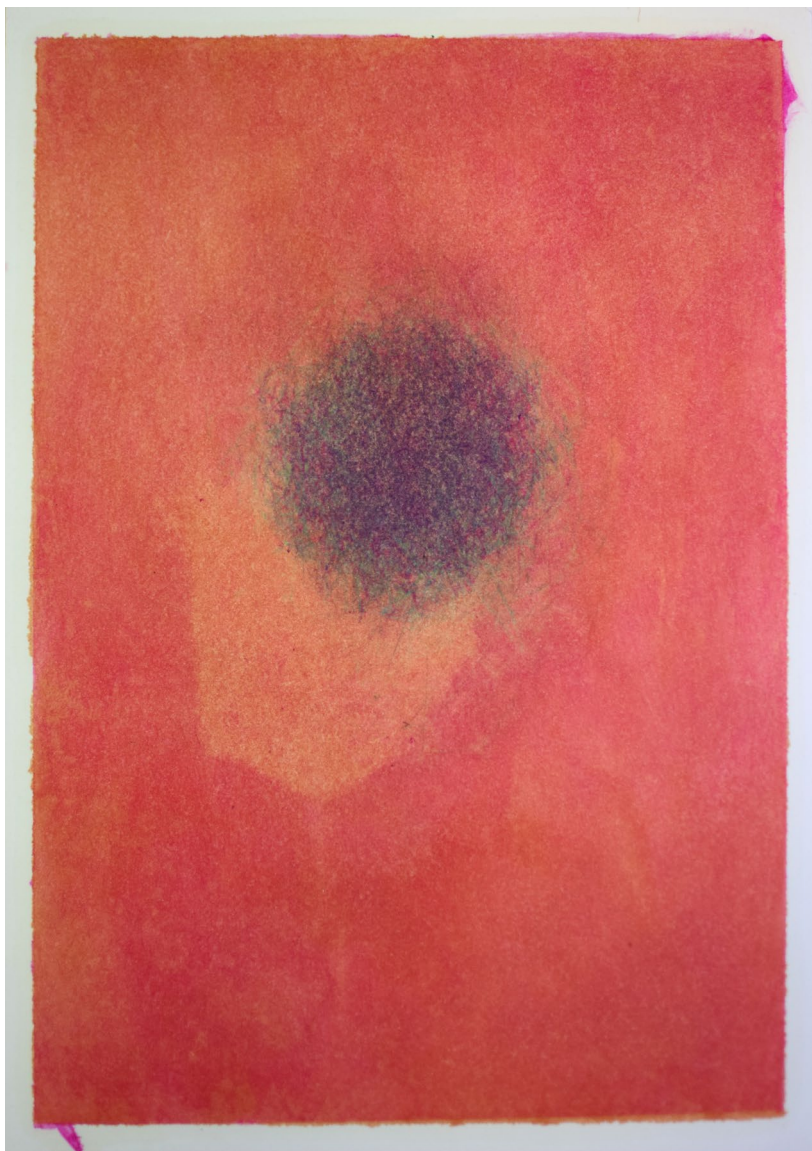
jelképszerűségének szól. Ennek prominens példája a *Performansz eszközökkel* című vers: „Vadrózsát viszek a Mária-hitnek, / így értem meg, mi a bálvány.” A bálvány pozíciójába nem csupán a vallásosság tárgya, eszköze kényszerül, hanem maga a hit is. Szinte logikus következmény lenne, hogy a megingásban Katona világa is olyan megoldást kínáljon, melyben *erősebb lesz az ember, mint az isten*, a lélek dominanciáját a test veszi át.

Katona szövegei azonban a test kérdését nem csupán a transzcendencia ellenfényében kezdik boncolgatni, a szó néhol nemesebb, néhol alantasabb értelmében. Kiterjedt kísérletezés zajlik: míg az emberi fizikum szinte eltárgyiasul, a környezet (a természeti és az épített egyaránt) étellel telítődik az organizmusként való megjelenítéssel. Többnek tűnik ez, mint kissé furcsa inverzió: a határvonalak oldódnak fel. Az átjárás kölcsönös. „A test éghető, menedék” (*Védőkör*) Az ellentmondásos kijelentésben a sebezhetőség mögött csak másodlagos jellemvonásként

merül fel a test modern, posztmodern felfogása, a szellemmel szembeni másodlagosságának kiiktatása, azaz egyfajta menedék jellege. A referenciák nélküli, viszonylagos világban biztos pontnak tartott test védtelenségén, kiszolgáltatottságán túl instabil is. A bizonytalan állapot azonban nemcsak passzív elszenvedés, röntgensugaraknak vagy nemi erőszaknak való alávétel, hanem aktív kísérletezés is: „A modellek csontjait számolom, / soványnak lenni lázadás, / kivonulás az önhúsból.” (*Fahibák*)

E versek lázadása azonban, a cím ígéretével szemben nem hangoz. Hűvösen tárgyilagos, mint Katona halottjainak a teste. Furcsa hiányérzet maradhat az olvasóban, ha a széles merítés mélységét is keresni kezdi, azt bőbeszédűen, bensőséges hangokban gondolva el. Itt a legmélyebb gyászban vagy a legszenvedélyesebb szerelemben sem a szentimentális érzelmek viharznak. Legfőképpen a megrendülés mély és a megértés, vagy legálábbis annak vágya.

Szabady Ágnes

Rudas Klára

Némi előrehaladás, 2021
olaj, ceruza, papír, 21 × 29,7 cm

Bolyongások a líra-útvesztőben

Závada Péter, Gondoskodás, Budapest, Jelenkor, 2021

Olyan versvilágba kapunk bebo-csátást, amikor Závada Péter leg-frissebb verseskötetét kezünkbe vesszük, amely hasonlít a labirin-tushoz: sok ösvény keresztezi egymást, sok ugyanoda vezet, sőt gyakran érezhetjük úgy, hogy már elhaladtunk egy ismerős szakasz mellett, mire rádöbbenünk, hogy valójában aktuális pozíciónk csak emlékeztet a korábban megis-mert látványra. Utunk során elének tárulnak a gótika, a vallás, a ter-mészet, a technológia, a csend ismerős, de újfajta fényekkel megvilágított képei, és olyan ér-zésünk támad, mintha ezek a ké-pek egymást is bevilágítanák. A kötet tematikájában rejlik kohé-ziós ereje is: a ciklusokon belül inkább, a ciklusok között kisebb mértékben figyelhető meg a ver-sek közötti párbeszéd. A kötet küldetése véleményem szerint nem az, hogy az útvesztőből kive-zessen, hanem az, hogy a labirin-tus minden ösvényét végigjárjuk, és egy adott képet, szimbólumot

több perspektívából értelmez-zünk.

A kötet verseiről általánosság-ban elmondható, hogy a nyelvi és a hangulati jelentés egyszerre ér-vényesül, sőt egyes verseknél az előbbi kifejezetten háttérbe szo-rul. A kifejezések fogalmi jelenté-se is inkább az érzelmekhez, em-pirikus és absztrakt érzékeléshez és feldolgozáshoz köthető, mint a racionális feldolgozáshoz. „Tolja maga előtt a fény a sötétséget / az alagútban, nem keveredik ösz-sze vele. / A sebesség a testet vé-gigirántja az időn, / háttal a köze-ledő évszaknak, a kontinens belsejének.” (A *homokpadon el-szórva*) A fizikai világból származó tapasztalataink és az azokhoz kö-tődő absztrakt fogalmak egyszer-re aktivizálódnak. A fogalmazás-mód kifinomult, a megdöbentő fogalomtársítások rombolják a sémák által korlátolt olvasói atti-tűdöt. „Kétszáz hektárnyi szirter-dő / betelepítve szenzorokkal, / digitális erek vérbő hálózata. /

A talaj pulzusát akarom kitapintani.” (Mérőállomás a Vogézekben) A kérdés természetesen az, hogy vajon helyes-e a racionális befogadást segítő nyelvi megoldásoktól olyannyira eltávolodni, hogy bár a benyomás megszületik az olvasóban, de az értelmezéshez szükséges bázisok hiányában az akár el is halhat: „A menetszélben összekuszálódó jelentést / próbálok szétszálazni. Hátamhoz tapad / egy vonat, a kerekek zakatolása, / egy földrész fenyőerdőivel alám forog.” (A homokpadon elszórva) Az idézetből kitűnik, hogy a merész képzettársítások sokszor olyan távoli asszociációkból táplálkoznak, hogy az olvasó számára nehézséget jelenthet azoknak felfejtése, és emiatt gyakran érezheti ezt a míves, bonyolult költészetet képzavarok egymásra rétegzésének.

A versek nem szűkölködnek kultúrtörténeti utalásokban, amelyek bizonyos műveltségi háttértudás nélkül nem érthetőek. Éppen ezért, bár a figura, amely figyelmünk középpontjában áll, és amelyet a lírai világ és a végtelenül precíz költői nyelv megidéz, az maga a hangulat, a

festőiség, azonban mindemellett a versvilágban kiemelt szerepet kap a művészettörténeti kontextus. Azt gondolom, ha a befogadó nem rendelkezik ezzel a műveltséggel, a kötet nagyon is élvezhető, sőt gyönyörködtető, azonban a kontextus nem csak egyszerűen segít az értelmezésben, hanem kétségkívül izgalmasabbá teszi a befogadás folyamatát. Azt sem hallgathatjuk el, hogy a műveltségi háttér nem kizárólag irodalomtörténeti vagy kultúrtörténeti. Závada verseiben nagy jelentőséggel bír a természettudományos háttérismeret, illetve a különféle szakszavak ismerete. Ritkán találkozhatunk olyan típusú költéssel, amely bevonja egyes tudományterületek szakszóincsét, de ez természetesen érthető is, hiszen az ismeretlen fogalmak eltaszítják az olvasót, nem engedik be abba az intimitásba, amely vers és olvasója között létre jöhetne. Závada kötetét olvasva nem egyszer kellett az internet mindentudását segítségül hívnom, hogy egy-egy természettudományos vagy informatikai szakszó jelentését megismerjem. Másfelől a termé-

szettudományokban, például matematikában, építészetben, geometriában, földtanban, biológiában jártas olvasó számára kifejezetten izgalmas az ilyen típusú műveltséget mozgósító költészet. Igen fontos üzenete és egyik központi témája a kötetnek az ember és a természet viszonya, így a témához illő szókinccs használatát nem gondolom öncélúnak és hivalkodónak. Az esetek többségében a szakszókinccs a versek termékeny része, nem magamutogatás, hanem precíz esztétikával alkalmazott fontos elem.

A kötetben fontos szerepet kap a történeti perspektíva, amely legexplicittebb módon a Gótika ciklusban jelenik meg. A ciklus a középkori Nyugat-Európa attribútumszerű kellékei által megidézi annak művészetét és kultúráját: találkozunk kastélyokkal, megelevenedő címerállatokkal, középkori trónviszályal, szerelemféléssel, hóherral, kivégzéssel. A ciklusban szereplő verseknek központi témája a múlt és jelen párbeszéde: a jelenből könnyűszerrel átléphetünk a gótika világába, de ahogyan átlépünk, magunkkal hozzuk saját korunkat

és világszemléletünket, így az addig érinthetetlennek tűnő múlt kénytelen hordozni a modern ember ujjlenyomatát: „Következmények nélküli romkapu. / Az előbb kihajítottak rajta egy követ. Megkerülöm, de senki sincs mögöttem. / Átlátszó, korszakokat összekötő hiány.” Így szól Az *allegoria természetéről* egyik sora, amely a múltat és a jelent egymáshoz kapcsoló művészet jelleméről ad szemléletes képet. A múlt kellékeivel játszó modern ember gondolatait ismerhetjük meg az *Erődből* is, amely bonyolult, hálózatos logikája miatt a ciklus talán legnehezebben felfejthető verse. Már a cím rengeteg kultúrtörténeti asszociációt mozgósít, amelyeket a vers szövege továbbszó, egymásra vetít, halmoz. A versszakok és a kisebb egységek egymással is párbeszédet folytatnak, egymásra reflektálnak. A megjelenő kulcsfogalmak közé tartozik az éhség és jóllakottság ellentéte, a kongó üresség, az épület elhagyatottsága, a ház-ember azonosulás, a testesség és testetlenség szembenállása, illetve ez utóbbihoz kapcsolódóan a fény és sötétség

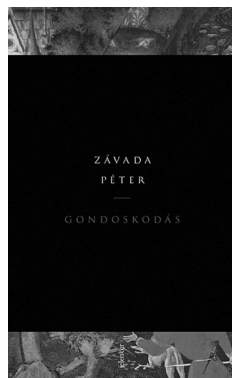
játéka: „Bízhatok megszelídített árnyékomban, / velem tart, ki-merészkedem a fényre. / Lenyelem fájdalmával együtt, / hogy el ne hagyjon egy ilyen verőfényes napon. / Ő lesz saját sötétségem, kitölti térfogatomat.”

Ahogy az *Erőd* című versben, a ciklus többi példányában is jellemző a képi komplexitás, az egymásba át- és átjátszó, az előre- és visszautaló kulcsszavak, amelyek által a kontextus értelmi síkjai felidézhetők, sőt azok egymással párbeszédet is teremtenek.

„Csak én bírok versemnek hőse lenni, / meg ez a fejjel lefelé fordított üveg pohár” – szól a *Karaván* című vers egyik megkapó sora, amely egyben egy Babitsparafrázis is (*A lírikus epilógja*). A lírai én egyedül marad versvilágában, nem számít társakra, és nem számít új hősökre. Mindazonáltal a nem-írás sem opció, valamiképp ki kell fejezni a forgatagból való elvágyódást. Az embert törekenysége és kiszolgáltatottsága a teremtetés felé, az „őszintébb pazarlás” irányába tereli, de a bőr alatt megmarad az üzöttség kellemetlen állapota, mert a másodlagos, épített világ

dominál az elsődleges, teremtett felett, és ilyen módon sehol sem találhat édeni békére a lélek: „Kiraagyog ásóból az ércbánya, / katedrálisból a mészkő, seb tátong / minden teremtés helyén.” Mégis van valamiféle hatalom, amely elrendezi a valóságot, bár e figyelmesség ellenére is keserédes a konklúzió: „A gondoskodás az, ahogy a hétköznapokban / vagyok, de ez köszönőviszonyban sincs / a vesződéssel”.

A ciklusokban jelentős szerepet kap a jel, avagy a nyom, amelyet az élők hátrahagynak. A nyom hordozza a jelenlétet, azonban nem hordozza magát a személyt. Ez a gondolat legerőteljesebben a *Csendimitáció* ciklusban jelenik meg: „Talpam alatt a mozgás lecsiszolt helye”; „Az utca kisötétül, elmaradozom nyomaimból” (*Az utca kisötétül*); „a keresztveződés kopott terepasztal, a betonon féknyomok / kátrányos, fekete csíkjai.” (*Amit elrejt*) A ter-

mészetben hagyott nyomok üzenetként foghatók fel, amelyek emlékeztetnek bennünket az üzenőre, de az üzenőt magát nem láthatjuk: ez egyfelől kiábrándító, hiszen a lírai ének is szembe kell néznie azzal, hogy amit hátrahagy, az üzenet, egy idő után elhalványul, eltűnik; másfelől a nyom státusza különös is, hiszen látszólagos kommunikációt hoz létre az üzenő és befogadó között. Ezt a gondolatot a szerző részletesen kifejti a kötet végén szereplő *A műértelmezés szőre* című versében, amely inkább hasonlít egy értekező esszéhez, mint vershez. „Ami a rókának a völgyben maga után hagyott / gyöngesége, a tájképfestő számára / szintiszta öröm. [...] A nyom legelőször is jel. Önmagán túlmutat, / csak aztán válik képpé, a tárgyon megnyíló / ablakká, melyben egy új, eleve nebb világ / tárul elénk a szintézisek összefonódásában.”

A legújabb Závada-kötet érdekes látóleletet ad a 21. század frusztrált és kiábrándult emberé-

nek benyomásairól. Tény és való, Zavadának nem akadály szofisztikált szókincset találania mondanójára, azonban egy ponton túl már megterhelővé is válhat ez a gazdagság és művesség. A kötet kissé monotonnak tűnik, gyakran jelennek meg hasonló vagy egymásból táplálkozó költői képek, amelyek nem ritkán egysíkúvá teszik a versciklusokat. Legjobban sikerültnek azokat a verseket találok, amelyek valamilyen újszerű gondolattal, inspirációval kiemelkednek a versciklusok alaphangjából, és egészen más perspektívát nyitnak. Ilyen például *Az allegória a természetről*, a *Miasszonyunk sárkányai*, a *Szemek rezervátuma*, a *Karavánok* vagy *A St. Agnese in Agonében*. A fentebb megfogalmazott kritikák ellenére azt gondolom, hogy Závada magányba burkolódzó, elvágódó hangjával könnyen harmonizál az olvasó, hiszen olyan típusú költészettel találkozhatunk, amely nem távolságtartó, hanem kaput nyit egy mély, benyomásokkal teli világra.

Szijjártó Johanna

Ismerős idegenség

Puskás Panni, *A rezervátum visszafoglalása*, Budapest, Magvető, 2021

Charles Bukowskit várja vacsorára, és nem tudja, mit főzzön. Inentől már nem lehet olyan rossz, gondolom magamban, mint egy átlagos pályakezdő felelhető novelláskötete. Nem tévedek nagyot: a *Nők és a Ponyva* iszákos, hímsoviniszta szerzője megérkezik, a vendégségben egy sörtől és olcsó viszkítől roskadó hűtő, meg könnyű gombapaprikás leselkedik rá, de elmarad a nagy összetalálkozás, amitől az elbeszélő, a sikertelen, fiatal költő az azt reméli, majd segít neki bekerülni az irodalmi körforgásba. Bukowskiról hiába mondja, hogy „az egyetlen, aki megérthet, az egyetlen, utolsó esélyem” (6), az underground irodalom szeszakázán képviselője rá se bagózik az őt sminkben, magassarkúban, intim szőrtelenítés után fogadó meghívójára. Közönés nélkül a vécére megy, hogy ott aztán háromnegyed órán keresztül erőlködjön, persze sört és hamutartót is kap a benti időtöltés kellemes megtámogatá-

sához, majd a feltett Brahms-zongoraverseny helyett bosszankodva Wagnert kér, mert „szaráshoz csak és kizárólag Wagnert hajlandó hallgatni” (6). (Engedtesék meg a zárójeles gondolat: igen, a „szaráshoz”, mert ahogy arra a *Hollywood* című Bukowski-regény két magyar fordításváltozata is rámutat: addig, amíg Vizi Katalin magyarításában Henry Chinaski „pisilni megy”, addig Pritz Péter átültetésében már „pisálni jár”. Nem nehéz eldönteni, melyik kifejezés meggyőzőbb...) Hát, így indul a harminchárom éves Puskás Panni debütáló kötet, *A rezervátum visszafoglalása*, amelynek nyitóírása, a *Leszámlás Bukowskival* talán nem kifejezetten a várt forgatókönyv szerint zárul. Bukowski ugyanis kiszabadul az illemhely fogságából, rákap a magyar fejlesztésű sörökre, és ha nem mondana csütörtököt, még magáév is tenné az elbeszélőt, csak hogy a kegyetlen igazság az, hogy „Charles Bukowskinak

nem áll fel a fasza” (7), így szereplőink maradnak inkább a maláta-, komló- és gabona alapanyagú italok fogyasztásánál, hogy aztán másnap reggel egy önélező pengéjű keramikakészlet darabjaival szétkaszabolják egymást a hideg konyhakövön. Testhorror a javából, méghozzá eredeti és szerethető módon – akármennyire is obszcén, már ha tényleg arcpirító ez a stílusparódia.

A fiktív Bukowski/Henry ebben a szövegben azt javasolja a haldokló elbeszélőnek, hogy talán nem verseket kellene írnia. A Revisor kritikai portál szerkesztőjeként és szerzőjeként ismert Puskás mégsem fogadja meg a tanácsát: látteleként működő abszurd-realista költemények sokaságát csomagolja ebbe az alig százoldalas, kemény- és rózsaszínű táblás könyvbe. Igaz, az írások között csak tematikus kapcsolódás van, jobbára az is a komplexusoktól vagy a boldogtalanság egyéb formáitól szenvedő elbeszélők hasonlóságai vagy a szövegekbe ágyazott humor típusából fakad. Az *Óda* például önfeledt játszódás: „Le akarlak festeni a rendetlen nappalimban, hogy soha ne felejt-

sem el, milyen vagy, de te folyton elmozdulsz, és én nem tudok festeni.” (Endresz István, alias Etyi, hivatásos életművész, gasztrotudós és utazó blogger bonmotja jut eszembe: „Juan Gabriel... a múltkor azt mondtam magamnak, hogy holnaptól nem iszok többet... de mivel nem Juan Gabrielek hívnak... így töltök egy kicsit...”) Persze, amíg szabadon utazunk térben és időben, na meg gondolatban, addig nincs semmi gondunk: szerelmünk elérhetetlen tárgyáról végül nem portré készül, és azt hiszem, nem árulok el nagy titkot, ha lelövöm a poént, miszerint szoborként sem elevenedik meg, előadást sem rendeznek belőle, inkább egy épületté változtatják, amibe be lehet költözni, de hát istenem, az épített formákkal is csak gond van.

Az elsőkötetes huszonegy novelláját az ilyenfajta szabad hang, az őszinteség, illetve az abszurd humor teszi hangsúlyossá. Van bennük egy jó nagy adag szókimondás és öncélúság, és a hektoliter alkoholból (*Leszámolás Bukowskival*) három liter bor lesz (*Óda*), a világvjárványt (*Apokrif*) az „indiánoknak” csúfolt meztelen

gyermekek tömege (A rezervátum visszafoglalása), a pihent aggyal írt, de egyébként teljesen logikus pornóparódiát (Pornó) kőkemény, már-már tarr sándori vagy krasznahorkais társadalmi felismerés (Otthon), a megerőszakolást (Apokrif) cserbenhagyásos gázolás (Cserben hagyás), a valós karakterek képtelen, de rövid sorában Bukowskit pedig Zsigmond Emőke vagy Sodró Eliza (Variációk toleranciára) váltja. Az juthat az olvasó eszébe, hogy itt minden olyan, mintha Barry Yourgrau *Egy ember kiugrik a repülőből* című abszurd rövidpróza-kötetét valaki Luis Buñuel és Salvador Dalí szürreális álmaival és Örkény egypercesével házásította volna. Igaza lehet, csakhogy ezek a történetek önmagukban nem működnének, ha nem lenne olyan rétegük, amely túlmutat a stílusparódián, az abszurdon, a meghökkentőn: a mutatvány végrehajtójának úgy kell landolnia a felszínen, hogy a lábai belesüppedjenek egy olyan talajba, ami valami társadalmilag hangsúlyost rejt, jó mélyen, valahol, a közönséges földigiliszták, a vakondok és a rögök között.

A bennem élő kövér lány ennek fényében jóval több, mint valami ócska Bridget Jones-imitáció: a szöveg a divatos étredek kiparodizálása mellett már idejekorán egyértelművé teszi, hogy a kilóktól való szabadulás „csupán társadalmi megfelelési vágy következménye, amelynek úgysem tudok soha tökéletesen eleget tenni” (63), majd részletezi, hogy a különböző világcégek öncélú márkáépítése, fals reklámvilága milyen kártékony szépségképet eredményez. A meglepően jól működő Pornó a felnőttfilmes ipar hihetetlen térnyerésével át rajzolt szexuális kultúránkat fricskázza a „csattanós szextől” kezdve a tutorial videókig: „[...] kezével a nő fejét olyan mélyen nyomkodja a farkára, hogy az öklendezni kezd. Pontosan úgy, ahogy azoktól látta, akik szakmájukat tekintve pornószínészek” (45). Meglehet, a humor és kritika ilyenformán történő egyesítése csúcsra járhatja az abszurdot, de a kötet élvezhetővé tétele mellett Puskás minden bizonnyal komolyan vágyhat arra, hogy valami igazán mélyre, fontosra irányítsa a figyelmet.

Ez pedig a sok szócséplés és játszadozás mellett: hol sikerül, hol nem. A *Cserben hagyás* például filmszerűen pörgő, dinamikus jelenettel indul, és szerfelett ügyes történetvezetéssel ugyanott, a kezdeteknél lyukad ki, de hiába érezzük át a benne ábrázolt válságjelenséget, a fiatalok közhelyesek maradnak (igen ám, de az élet is az, tehetnénk hozzá), és egy percig nem érezzük, hogy mit kellene az alatt éreznünk, hogy „végleg minden elveszett” (13). A *Leszámolás Bukowskival* felkínálja a költészet eltárgyasulását, a férfi-női dichotómia problémás mivoltát, valamint a nők irodalmi kánonba kerülésének csekélyke lehetőségeit, mégsem nyújt semmit, ami túlvezetné a jelenségeket az általánoson. Másrésztől, az egyfajta nézőpont, a perspektíva-váltás hiánya akár erényévé is válhatna a kötetnek, de a mindenből kiábrándult, feminista, ellenzéki-ellenálló narrátorok pesti modorú, cinikus megszólalásai elszalasztják az olyan összetett, messzire vezető válaszok lehetőségeit, mint amelyet az indiánok irodalmi reprezentációja, az autizmus bemutatása vagy a térpoétika kínál-

hatna. Igaz, a legtöbb szöveg szervezőelemét alkotó szorongás-variációk többnyire izgalmasok, de a címadó novella, *A rezervátum visszafoglalása* meghökkenítő és társadalomkritikus sorai felülírják a valódi súlypontokat rejtő téma-kezdeményezéseket. Érteni vélem, hogy a negyvenkét éves, szingli és megkeseredett narrátor miért csatlakozik azokhoz a gyermekekhez, akik meztelenül, pingált arccal tartják rettegésben Budapest lakosságát a nem túl távoli és nem túl sok jóval kecsegtető jövőben, de az elrontott neveletés, a saját élete útvesztőiben bolyongó anya rossz mintája és a közállapotok okolása nem kielégítő. A teljes körű felismerés azonban elmarad: az indián valóban a múlt politikai rendszerének, a „telepeseknek” az áldozata, mint ahogyan a mai fiatalok is az előző rendszerek elhibázott döntéseinek levét isszák? A (túl) nyíltan kormánykritikus sorok pedig olyanfajta tévútra viszik az író és olvasót, amelyet csak egy szűk közönség találhat érdekesnek, ráadásul könnyen a pamflet kétes műfajába tolják a disztópiának induló szabadulástörténetet.

Márpedig Puskást egyértelműen a szabadság témaköre foglalkoztatja, elvégre az *Önsajnálata szigetközi holtágban* nőalakja inkább beleölné magát a tengerbe, minthogy folytassa százalmas életét (az már sokkal meredekebb, hogy a temetésre szánt búcsúlevél egy csapásra megváltoztatná a haza teljes valójában korruptnak láttatott politikai berendezkedését), a *Keep Your Women At Home* mindent eltűrő asszonya a világ legtermészetesebb módján nyugtázza, hogy a párja bezárja a pincébe. Az *Apokrif* járvány idején menekülő európai (!) migránsai egy jobb élet reményében vágnak neki a kerítésnek, a *Bipoláris egyensúly* macskaszórtól irtózó, mélydepressziós szereplője pedig vízbombával áll bosszút az érzéketlen párjával hetyegő szomszéd Sárin, az *Otthon* szorongó, negyvenes női akadémiusa számára pedig egy férfiktól hemzsegő budapesti egyetemi konferencián ülve, az egyik pillanatról a másikra bomlik ki egyfajta ismerős idegenségérzet, amely a női emancipáció hiányának megtapasztalásakor az édesanyja hazájában tör rá.

Puskás Panni írásai hasonló-
ságukban is különállnak. Hiába
rejlük bennük lazaság és komoly-
talanság, a két hatás nem mindig
egészíti ki egymást, és – kihagyott

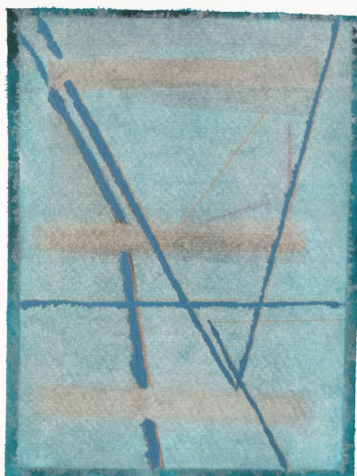
ziccerként – gyakran a jelenlétük
sem fokozza a történetet. Ezek a
jobbára három-öt
oldalas rövidszö-
vegek különböző
nyelven íródtak
(Kiss Tibor Noé író
volt a szerző men-
tora, derül ki a kö-
szönetnyilvánításból), de csak

részleteiben konstruálják meg el-
térően azt a világot, amiben
élünk. Ugyanis Puskás minden
asszonyának, nőjének és lányának
lélegzetvételei egy felé mutatnak:
a boldogtalanság különböző va-
riációi felé. És ez a sok apró léleg-
zetvétel a könyv végére kirajzolja
azt a Kelet-Európát, ami talán
nem annyira elcseszett, szürke és
populista, amint amennyire Pus-
kás érzékelteti, de határozottan
nem egy elvárásolt világ. Igaz,
útközben nem jutunk le sem a
szürrealizmus, sem a traumairo-
dalom bugyraiba, de az első kötet

gyakran „inkább” a színskála fel-
mutatását kínálja, mintsem a kü-
lönleges érzékek tárházának be-
mutatását.

Navarrai Mészáros Márton

Rudas Klára

Cím nélkül, 2018

vízfesték, ceruza, papír, 48 × 36 cm

E számunk szerzői

Bali-Farkas Péter (1993) doktorandusz, író, *Budapest* • **Bethlenfalvy Gergely** (1993) egyetemi hallgató (ELTE BTK), verseket és kritikákat ír, *Szigetmonostor* • **Bezsényi Tamás** (1988) társadalomtörténész, kriminológus, legutóbbi kötete: *A szocializmus bűnbarlangjai. Addig bűnözünk, amíg Kádár él* (társszerző: Böcskei Balázs, Kossuth, 2020), *Budapest* • **Horváth Florencia** (2002) költő, egyetemi hallgató, *Celldőmölk-Budapest* • **Izsó Zita** (1986) költő, műfordító, legutóbbi kötete: *Éjszakai földet érés* (Scolar Kiadó, 2018), *Budapest* • **Juhász Tibor** (1992) költő, író, szerkesztő, legutóbbi kötete: *Amire telik* (Scolar, 2021), *Debrecen* • **Kemény István** (1961) József Attila-díjas költő, író, legutóbbi kötete: *Állástalan táncos. Válogatott versek és válaszok Hegyi Katalin kérdéseire* (Magvető, 2021), *Budapest* • **Makáry Sebestyén** (1992) költő, favágó, egyetemista, Vác, kötete: *Delta* (FISZ, 2021), *Vác* • **Mizsur Dániel** (1991) költő, szerkesztő, doktorandusz (ELTE BTK), kötete: *Karc* (Apokrif-FISZ, 2017), *Budapest* • **Navarrai Mészáros Márton** (1995) újságíró, író, szerkesztő, *Budapest* • **Németh Zoltán** (1970) költő, szerkesztő, irodalomtörténész, a Varsói Egyetem professzora, legutóbbi verseskötete: *Tektonika* (Kalligram, Pozsony, 2021) • **Rudas Klára** (1983) képzőművész, *Budapest* • **Szabady Ágnes** (1998) kritikus, *Budapest* • **Szijjártó Johanna** (1997) kritikus, *Budapest* • **Taródi Luca** (1995) kritikus, vers- és prózaíró, *Telki-Budapest* • **veress dani** (1988) szerkesztő, doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), *Debrecen-Budapest* • **Völgyi Anna** (1991) író, kutató, doktorandusz (ELTE TTK), készülő kötete: *Karamellás kétszersült* (Napkút), *Budapest*

ISSN 2060-3207

2 1004

9 772060 320701

Ára: 500 Ft